

Jihočeská univerzita
Pedagogická fakulta

Diplomová práce

České Budějovice 2013

Barbora Roznerová

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

Jak se reálně učí hudební výchova na druhém stupni
základní školy

České Budějovice 2013

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Marta Franclová

Vypracovala:

Barbora Roznerová

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

.....
Barbora Roznerová

Na tomto místě bych ráda poděkovala zejména vedoucí mé diplomové práce PhDr. Martě Franclové za cenné rady, připomínky, trpělivost a vstřícnost. Děkuji také ředitelkám základních škol Hlinecká a Malá Strana v Týně nad Vltavou za to, že mi na svých školách umožnily provést výzkum a své rodině a přátelům za psychickou podporu.

Barbora Roznerová

OBSAH

ÚVOD	7
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 HUDEBNÍ PEDAGOGIKA JAKO TEORETICKÝ ZÁKLAD HUDEBNÍ VÝCHOVY	9
1.1 Základní kategorie hudební pedagogiky.....	9
1.2 Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru hudební výchova.....	14
1.3 Očekávané výstupy druhého stupně.....	17
2 PROSTŘEDKY HUDEBNÍ PEDAGOGIKY	18
2.1 Vyučovací metody v hudební výchově.....	18
2.2 Didaktické zásady.....	21
2.3 Styly a druhy výchovy v hudební pedagogice.....	22
3 PSYCHOLOGICKÁ HLEDISKA HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ	24
3.1 Hudební schopnosti.....	24
3.2 Hudební dovednosti.....	27
3.3 Základní faktory rozvoje hudebně tvořivého myšlení.....	28
3.4 Psychické aspekty ve vyučování hudební výchovy.....	30
4 HODINA HUDEBNÍ VÝCHOVY	34
4.1 Stavba hodiny hudební výchovy.....	34
4.2 Souvislost hudební výchovy s jednotlivými průřezovými tématy RVP ZV.....	36
4.3 Učební pomůcky a jejich využití v hodinách hudební výchovy.....	41
4.4 Hodnocení hudební výchovy.....	44
II PRAKTICKÁ ČÁST	47
5 JAK SE REÁLNĚ UČÍ HUDEBNÍ VÝCHOVA NA 2. STUPNI ZŠ	47
5.1 Cíle práce, výzkumné metody.....	47
5.2 Charakteristika místa šetření, výzkumného souboru.....	48
5.3 Vlastní šetření.....	52
5.4 Výsledky a závěry výzkumného šetření.....	77
ZÁVĚR	82
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	85
SEZNAM PŘÍLOH	89

PŘÍLOHY.....	90
ANOTACE.....	94
ABSTRACT.....	95

ÚVOD

Estetická výchova má prostřednictvím umění a estetických aktivit vychovat člověka schopného vnímat, chápat, prožívat, zachycovat a hodnotit krásu v umění, mimoumělecké realitě a ve vztazích mezi lidmi. Zahrnuje výchovu citu, rozumu a vůle. Rozvíjí smysly, myšlení, vyjadřování, představivost a fantazii.¹

Hudební výchova je velmi specifickým vyučovacím předmětem, který je na školách zařazen mezi tzv. povinné vyučovací předměty a je vyučován od 1. po 9. třídu základních škol. Předpokládá se, že ji budou vyučovat lidé, kteří jsou kreativní, nadšení a aktivní, neboť výuka tohoto oboru poskytuje prostor pro rozvíjení nejrůznějších aktivit.²

K výběru tématu diplomové práce a jejímu zpracování vedl diplomantku zájem o studovaný obor, a také zvědavost při zjišťování momentální situace výuky hudební výchovy na základních školách v Týně nad Vltavou, v místě bydliště autorky, mimo jiné budoucí uchazečky o zaměstnání.

Teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol, ve kterých je zpracována na základě odborné literatury v první kapitole tematika hudební pedagogiky a kurikulárních dokumentů, ve druhé kapitole jsou nastíněny didaktické zásady, styly výchovy a vyučovací metody v hudební výchově. Ve třetí kapitole jsou definovány hudební schopnosti, dovednosti, hudebně tvořivé myšlení a zdůrazněny některé psychické aspekty ve vyučování hudební výchovy. Poslední kapitola je pak věnována hodině hudební výchovy; zejména její stavbě, souvislostem daného oboru s průřezovými tématy, využití učebních pomůcek a v neposlední řadě hodnocení v hodinách hudební výchovy.

Praktickou částí této práce je kapitola pátá, jejímž hlavním cílem je kriticky zhodnotit skutečné vyučování vzdělávacího oboru hudební výchova na dvou vybraných základních školách a konfrontace výsledků šetření s podstatnými momenty teoretické části práce. Na jejím začátku uvádí autorka charakteristiky škol, jejich umístění a vybavení. Práce dále představuje jednotlivé učitele a žáky, podává jejich pohled na výuku hudební výchovy a přináší jejich stanoviska k jednotlivým řešeným cílům.

¹ MAZUREK, J., STIBOROVÁ, Z. *Kapitoly z hudební psychologie*

² BLAŽKOVÁ, O., LIŠKOVÁ, Y. *Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínající učitele*

Projekt diplomové práce byl navržen jako výzkum kvalitativní za použití nástroje polostandardizovaného rozhovoru. Jako další výzkumné techniky byly využity: pozorování a analýza dokumentů.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 HUDEBNÍ PEDAGOGIKA JAKO TEORETICKÝ ZÁKLAD HUDEBNÍ VÝCHOVY

1.1 Základní kategorie hudební pedagogiky

Podle Holasem uvedené definice můžeme hudební pedagogiku chápat jako: „*otevřený systém realizace dynamiky subjekt-objektových vztahů při přijímání, zpracování a interpretaci širokého spektra poznatků o základních faktorech determinujících efektivitu procesu formování hudebního vědomí jedince, jeho schopností, dovedností a postojů k hudební kultuře jako celku.*“³

Strukturu hudební pedagogiky spoluutváří teorie hudební pedagogiky analyzující hlavní úkoly, prostředky a metody práce, dějiny hudební pedagogiky (včetně srovnávací hudební pedagogiky), experimentální hudební pedagogika, která analyzuje hlavní pedagogicko-psychologické problémy hudební výchovy a teorie vyučování na jednotlivých typech a stupních hudebních škol, včetně mimoškolní a zájmové hudební výchovy. Úkolem hudební pedagogiky je zachovat kontinuitu a regionální integritu hudebního vývoje, rozšířit stávající a tvořit nové hudební hodnoty s cílem předávat poznatky nezbytné pro rozvoj plnohodnotného chápání a prožívání hudby jak v oblasti výkonného hudebního umění a hudební kompozice, tak také při výchově poučeného posluchače hudby.⁴

V Malém slovníku základních pojmů z hudební pedagogiky a hudební psychologie Holas uvádí, že hudební výchova je jednou ze složek estetické výchovy. Jejím posláním je „výchova hudbou k hudbě“. Podle míry specializace můžeme hudební výchovu rozdělit na: všeobecnou (na základních školách), speciální (na zařízeních pro děti vyžadující zvláštní péči), specializovanou (na základních uměleckých školách) a profesionální (konzervatoře, AMU). Základem všeobecné hudební výchovy je výchova hlasová, pěvecká, intonační, rozvoj hudebně tvořivých schopností, poslechových zkušeností a dovedností.⁵

³ HOLAS, M. *Hudební pedagogika*, s. 37

⁴ HOLAS, M. *Hudební pedagogika*

⁵ HOLAS, M. *Malý slovník základních pojmů z hudební pedagogiky a hudební psychologie*

Původně se předmět hudební výchova jmenoval zpěv. Toto označení tehdy přesně vystihovalo jeho obsah, neboť hudební výchova byla čistě vokální a nic jiného kromě zpívání neobsahovala. Postupným rozvojem hudební pedagogiky se obsah předmětu rozšiřoval. Nejprve přibyla hudební nauka, i když pouze v nepatrném rozsahu základní hudební gramotnosti a intonace. Vynález prostředků pro záznam a reprodukci zvuku umožnil připojit složku receptivní hudební výchovy nazvanou poslech hudby. Zhruba v sedmdesátých letech se obsah hudební výchovy změnil velice radikálně a přibyly i další tři složky: hra na hudební nástroje, improvizace a hudebně pohybová výchova. A tak dnešní hudební výchova obsahuje tyto složky:

- zpěv s hlasovým výcvikem, rytmem, intonací a hudební teorií,
- hra na hudební nástroje,
- improvizace,
- hudebně pohybová výchova a
- poslech hudby.⁶

Největší a základní chyby v hudební výchově spatřuje Fedor v tom, že v ní nejsou zastoupeny všechny složky, nebo že tyto složky nejsou ve správném vztahu. Dále se ve své práci zmiňuje o hudební nauce, kterou považuje velká většina učitelů za jakousi „povinnou“ složku a proto ji neorganicky vsouvají do hodiny vyučování. Mnozí ji zase považují za hlavní látku vyučování a dělají tak z hudební výchovy naukový předmět. Hudební výchova je však především předmětem, který má přinášet žákům bohatství duševních zážitků (duševní pohodu a radost).⁷

Lýsek poznamenává, že školská hudební výchova se má opírat o hudebně výchovné prvky získané už v dětském předškolním věku. Hudební pedagogové odedávna touží svými hudebními a slovními podněty probouzet vnitřní hudebně pěvecké pohnutky žáků tak účinně, aby se prostřednictvím reflexní činnosti poddávaly vedení učitele a v žákově psychice vyvolávaly ty změny, které podmiňují utváření jeho hudebních vědomostí a dovedností.⁸

⁶ DANIEL, L. *Metodika hudební výchovy*

⁷ FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*

⁸ LÝSEK, F. *Metodika hudební výchovy v 1. – 5. ročníku ZDŠ*

Podle Voborníka je hudební výchova v novém pojetí výchovy a vzdělání koncipována jako činnostní předmět, jehož konečným cílem je ideově estetické působení na osobnost dítěte a mladého člověka.⁹

Osobnost učitele hudební výchovy

Není sporu o tom, že v pedagogice hraje klíčovou roli osobnost učitele. Ostatně i známé lidové rčení říká: „jaký je učitel, takový je i žák“. Významnou roli zde hraje především šíře a hloubka všeobecného vzdělání (zejména obecně kulturního, historického, estetického). Pedagog by se měl při své práci orientovat nejen na prezentaci poznatků z oblasti hudby, ale i na širší „uměnovědné“ a „společensko-kulturní“ aspekty své práce.¹⁰

S povoláním učitele jsou již po staletí spojovány tři základní role, ve kterých se učitel, v rámci své profese i mimo ni, realizuje, a to jako vzdělavatel, vychovatel a v neposlední řadě veřejný činitel.¹¹

Blažková zdůrazňuje, že učitel musí zaujmout svým výstupem – vokálním i instrumentálním a mít stále na mysli důležitost střídání různých činností v rámci vyučovací hodiny.

I učitel hudební výchovy si musí získat u svých žáků respekt. Je to jistě složitější než v ostatních předmětech, ale přesto je to nutné. Učitel, který na počátku své praxe nebo školního roku nestanoví priority a mantinely, se může setkat s velkými kázeňskými problémy. Seznámí-li učitel své žáky s cíli, metodami a svými požadavky na samém počátku školního roku, velmi si usnadní práci. Učitel hudební výchovy, který předstupuje před třídu, si musí uvědomit, že jeho požadavky na žáky se mnohdy hodně odlišují od jejich očekávání. Je velmi obtížné zaujmout všechny děti a přimět je k aktivní práci v hodině.¹²

Fedor připomíná, že: „*osobnost dobrého učitele hudební výchovy se vytváří jeho velkým zájmem o hudbu, všeobecnou i speciální přípravou a vyučovací praxí. Odborná příprava učitele hudební výchovy má dvě stránky: hudebně uměleckou a hudebně-pedagogickou. U ideálního učitele jsou zastoupeny všechny tyto stránky. K hudebně-*

⁹ VOBORNÍK, B. *Kapitoly z hudební pedagogiky*

¹⁰ HOLAS, M. *Hudební pedagogika*

¹¹ STŘELEČEK, S. *Studie z teorie a metodiky výchovy I*

¹² BLAŽKOVÁ, O., LIŠKOVÁ, Y. *Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínající učitele*

*umělecké stránce osobnosti učitele patří i dovednosti zpěvu a hry alespoň na jednom hudebním nástroji a schopnosti a dovednosti řízení sboru. Tyto stránky učitelovy osobnosti jsou potřebné zvláště při vyučování zpěvu a nácviku písní. Zaspívání nacvičované písně patří k důležitým učitelovým projevům.*¹³

Jeho používání hlasu co do síly, modulace, kultivovanosti a srozumitelnosti artikulace i co do členění např. mluveného slova musí být pro žáky vzorem. Učitel nemá přepínat hlasovou sílu nebo dokonce používat křiku. Stálé přehánění síly vede k otupělosti u poslouchajících, ztrácí na důrazu a vede ke křiku i žáky. Protože hodina hudební výchovy je velmi náročná na učitelův hlas, je správné mluví-li učitel ve střední nebo poněkud nižší poloze svého hlasu, aby hlasové ústrojí tolik neunavoval.

Stejně důležitou stránkou učitele jsou pak i jeho pedagogické, didaktické a zvláště metodické vědomosti. K tomu patří základní metodické zásady nácviku písně a přehrávání skladeb. Stále lepší poznání hudebních skladeb, písní a jiného materiálu přenáší rok od roku vyučování na vyšší úroveň. Ke zdokonalování vědomostí učitele hudební výchovy patří i studium literatury. Především jde o hudební pedagogiku, psychologii a estetiku.¹⁴

Nejen žáci, ale také kolegové v pedagogickém sboru školy očekávají, že vyučující estetického předmětu bude dále:

- nositel a šířitel kultury; (bude zajišťovat návštěvy koncertů a divadelních představení, bude mít dobré znalosti o kulturním dění ve svém okolí a sám se bude podílet na kulturním životě města);
- společenský;
- fundovaný;
- kreativní; (bez velkých problémů připraví kulturní vystoupení pro různé společenské a kulturní akce, doprovodí své žáky při sólovém zpěvu na hudební nástroj);
- optimista; (hudební výchova je přece veselý předmět, zpívá se zde, žáci by se měli na hudební výchovu těšit);

¹³ FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*, s. 29

¹⁴ FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*

- nadšený; (neměl by se nechat odradit drobnými neúspěchy, ale měl by se poučit chybou);
- musí umět zaujmout.¹⁵

Hudební výchova a rozvoj

Hudební nadání je považováno za specifickou vlastnost osobnosti představující otevřený systém s hierarchickým uspořádáním jednotlivých elementů jeho struktury. Tento systém je podmíněný rozvojem klíčových hudebních schopností a projevuje se mnohostrannými vztahy k hudbě a nejrůznějšími formami hudební aktivity jedince.

Hudební nadání v sobě spojuje jak schopnosti emocionálního prožitku při vnímání hudby, jež stimulují rozvoj hudebních potřeb a zájmů jedince, tak schopnosti samostatného učení a tvořivého osvojování hudby, jež mají vliv na formování jeho hudebního vkusu a podílejí se na rozvoji speciálních hudebně tvořivých schopností. Rozvoj těchto schopností potom účinně ovlivňuje rozvoj hudebních zájmů a potřeb člověka.¹⁶

Ve výchovně vzdělávacím procesu na všech typech a stupních škol představuje učivo základní prostředek efektivní interakce mezi pedagogem a žákem.

Při výběru učiva je třeba vycházet z toho, co vlastně učitel chce u žáka rozvíjet a usilovat o to, aby dokázal skloubit jeho aspirační úroveň s jeho konkrétními možnostmi. To se týká nejen rozvoje hudebních dovedností a návyků žáka, ale i rozvoje jeho estetických postojů ke skutečnosti respektujících v neposlední řadě i strukturu jeho hudebních zájmů a potřeb, která bývá v mnoha ohledech značně ovlivněna sociokulturními vlivy prostředí, ve kterém žák žije.¹⁷

Při formování postoje žáka k učení hraje velmi důležitou úlohu kvalita vztahu mezi ním a učitelem. Na začátku školního roku mívá většina žáků nekriticky kladný vztah ke svým učitelům. S přibývajícím věkem žáků však kritických výhrad přibývá a na konci staršího školního věku se poměr kladných a záporných vztahů vyrovnává.¹⁸

Jedním z cílů hudební pedagogiky je i výchova estetického postoje žáka k umělecké a společenské realitě.

¹⁵ BLAŽKOVÁ, O., LIŠKOVÁ, Y. *Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínající učitele*

¹⁶ HOLAS, M. *Hudební pedagogika*

¹⁷ HOLAS, M. *Hudební pedagogika*

¹⁸ KOHOUTEK, R. *Základy pedagogické psychologie*

1.2 Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru hudební výchova

Základní vzdělávání je v současnosti jedinou vzdělávací etapou, které se povinně účastní každé dítě v České republice a která vytváří základ pro celoživotní učení u celé populace.

Jak je uvedeno v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize): „Cílem druhého stupně základního vzdělávání je především poskytnout žákům co nejkvalitnější základ všeobecného vzdělání. To znamená vybavit je jasnými vztahy k základním lidským hodnotám a takovými všeobecnými vědomostmi a praktickými dovednostmi, které jim dovolí pokračovat v dalším stále specializovanějším vzdělávání i v rozvoji různých zájmových činností a nebudou žádného z nich odrazovat ani limitovat při poznávání nových aktivit.“¹⁹

Základem na tomto stupni základního vzdělávání je další poznávání, podchycování a rozvíjení potencialit jednotlivých žáků.²⁰

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory.

Vzdělávání v oblasti Umění a kultura přináší umělecké osvojování světa, tj. osvojování s estetickým účinkem. V procesu uměleckého osvojování světa dochází k rozvíjení specifického citění, tvořivosti, vnímavosti jedince k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i k okolnímu světu. Součástí tohoto procesu je hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot a přistupovat k nim s vědomím osobní účasti. V tvořivých činnostech jsou rozvíjeny schopnosti nonverbálního vyjadřování prostřednictvím tónu a zvuku, linie, bodu, tvaru, barvy, gesta, mimiky atp. V etapě základního vzdělávání je oblast Umění a kultura zastoupena vzdělávacími obory Hudební výchova a Výtvarná výchova.

Hudební výchova vede žáka prostřednictvím *vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových činností* k porozumění hudebnímu umění, k aktivnímu vnímání hudby, zpěvu a jejich využívání jako svébytného prostředku

¹⁹ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha, s. 48

²⁰ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha

komunikace. Hudební činnosti jako činnosti vzájemně se propojující, ovlivňující a doplňující rozvíjejí ve svém komplexu celkovou osobnost žáka, především však vedou k rozvoji jeho hudebnosti – jeho hudebních schopností, které se následně projevují individuálními hudebními dovednostmi – sluchovými, rytmickými, pěveckými, intonačními, instrumentálními, hudebně pohybovými, hudebně tvořivými a poslechovými.²¹

Obsah učiva jednotlivých složek hudební výchovy:

VOKÁLNÍ ČINNOSTI

- *„pěvecký a mluvní projev – rozšiřování hlasového rozsahu, hlasová hygiena, hlasová nedostatečnost a některé způsoby její nápravy, mutace, vícehlasý a jednohlasý zpěv, deklamace, techniky vokálního projevu (scat, falzet apod.), jejich individuální využití při zpěvu i při společných vokálně instrumentálních aktivitách*
- *intonace a vokální improvizace – diatonické postupy v durových a mollových tóninách, improvizace jednoduchých hudebních forem*
- *hudební rytmus – odhalování vzájemných souvislostí rytmu řeči a hudby, využívání rytmických zákonitostí při vokálním projevu*
- *orientace v notovém záznamu vokální skladby – notový zápis jako opora při realizaci písně či složitější vokální nebo vokálně instrumentální skladby*
- *rozvoj hudebního sluchu a hudební představivosti – reprodukce tónů, převádění melodií z nezpěvné do zpěvné polohy, zachycování rytmu popřípadě i melodie zpívané (hrané) písně pomocí grafického (notového) záznamu*
- *reflexe vokálního projevu – vlastní vokální projev a vokální projev ostatních, hledání možností nápravy hlasové nedostatečnosti (transpozice melodie, využití jiné hudební činnosti)*

INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

²¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2012-12-17]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

- *hra na hudební nástroje – nástrojová reprodukce melodií (motivků, témat, písní, jednoduchých skladeb), hra a tvorba doprovodů s využitím nástrojů Orffova instrumentáře, keyboardů a počítače, nástrojová improvizace (jednoduché hudební formy)*
- *záznam hudby – noty, notační programy (např. Capella, Finale, Sibelius) a další způsoby záznamu hudby*
- *vyjadřování hudebních i nehudebních představ a myšlenek pomocí hudebního nástroje – představy rytmické, melodické, tempové, dynamické, formální*
- *tvorba doprovodů pro hudebně dramatické projevy*

HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

- *pohybový doprovod znějící hudby – taktování, taneční kroky, vlastní pohybové ztvárnění*
- *pohybové vyjádření hudby v návaznosti na sémantiku hudebního díla – pantomima, improvizace*
- *pohybové reakce na změny v proudu znějící hudby – tempové, dynamické, rytmickometrické, harmonické*
- *orientace v prostoru – rozvoj pohybové paměti, reprodukce pohybů prováděných při tanci či pohybových hrách*

POSLECHOVÉ ČINNOSTI

- *orientace v hudebním prostoru a analýza hudební skladby – postihování hudebně výrazových prostředků, významné sémantické prvky užití ve skladbě (zvukomalba, dušermalba, pohyb melodie, pravidelnost a nepravidelnost hudební formy) a jejich význam pro pochopení hudebního díla*
- *hudební dílo a její autor – hudební skladba v kontextu s jinými hudebními i nehudebními díly, dobou vzniku, životem autora, vlastními zkušenostmi (inspirace, epigonství, kých, módnost a modernost, stylová provázanost)*
- *hudební styly a žánry – chápání jejich funkcí vzhledem k životu jedince i společnosti, kulturním tradicím a zvykům*

- *interpretace znějící hudby – slovní charakterizování hudebního díla (slohové a stylové zařazení apod.), vytváření vlastních soudů a preferencí*²²

1.3 Očekávané výstupy

Očekávané výstupy – v ŠVP jsou vyjmenovány požadavky, které by měl splnit každý žák daného ročníku. Tyto požadavky se ve vyšších ročnících zvyšují. V hudební výchově očekáváme, že žák:²³

- *„využívá své individuální hudební schopnosti a dovednosti při hudebních aktivitách*
- *uplatňuje získané pěvecké dovednosti a návyky při zpěvu i při mluvním projevu v běžném životě; zpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase i vícehlase, dokáže ocenit kvalitní vokální projev druhého*
- *reprodukuje na základě svých individuálních hudebních schopností a dovedností různé motivy, témata i části skladeb, vytváří a volí jednoduché doprovody, provádí jednoduché hudební improvizace*
- *realizuje podle svých individuálních schopností a dovedností písně a skladby různých stylů a žánrů*
- *rozpozná některé z tanců různých stylových období, zvolí vhodný typ hudebně pohybových prvků k poslouchané hudbě a na základě individuálních hudebních schopností a pohybové vyspělosti předvede jednoduchou pohybovou vazbu*
- *orientuje se v proudu znějící hudby, vnímá užité hudebně výrazové prostředky a charakteristické sémantické prvky, chápe jejich význam v hudbě a na základě toho přistupuje k hudebnímu dílu jako k logicky utvářenému celku*
- *zařadí na základě individuálních schopností a získaných vědomostí slyšenou hudbu do stylového období a porovnává ji z hlediska její slohové a stylové příslušnosti s dalšími skladbami*
- *vyhledává souvislosti mezi hudbou a jinými druhy umění*²⁴

²² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2012-12-17]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>. str. 68

²³ BLAŽKOVÁ, O., LIŠKOVÁ, Y. *Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínající učitele*

2 PROSTŘEDKY HUDEBNÍ PEDAGOGIKY

2.1 Vyučovací metody v hudební výchově

I v hudební výchově znamená didaktická metoda postup a způsob k dosažení vytčeného cíle. Metodika hudební výchovy se zabývá učebními postupy a způsoby svých jednotlivých disciplín: zpěvu, intonace a rytmu, hudební nauky a poslechu hudby. Didaktickou metodou není procvičování např. rytmu nebo melodie, neboť v něm jde o techniku, zautomatizované provádění výkonů. I když s metodou souvisí, nemá povahu metody.²⁵

Jak uvádí Holas, v pedagogické praxi bývá nejfrekventovanější rozlišení metod podle zdroje informací na metody verbální a na metody přímé zkušenosti. Mnohdy jsou rozlišovány metody podle postupu výchovně vzdělávací práce nebo logických operací, které tyto metody zajišťují.

Nejčastější metodou zprostředkování hudebních poznatků potom bývá výklad učitele. Charakter výkladu závisí na úrovni hudebního nadání žáků. Umělecké dílo by mělo být prezentováno tak, aby působilo svými specifickými znaky. Výklad díla by proto neměl být jen jeho slovní parafrází, nýbrž zdůrazněním jeho zvláštností umožňujících žákům prožívat a chápat konkrétní hudební skladbu. Žákovi by proto při výkladu mělo být sděleno pouze to, co je schopen pochopit, co si může zapamatovat a co si může prakticky ověřit.²⁶

Učitel by měl slovní výklad značně omezit a používat raději zvukového názoru (předvedení skladby) nebo názoru zřakového (notového písma). Slovní výklad by měl přecházet v rozhovor se žáky a podněcovat jejich aktivitu vhodnými otázkami a zvláštními úkoly k udržení pozornosti. Otázky učitele by neměly být příliš úzké, ale měly by podněcovat k myšlení a vyjádření vlastního úsudku, dojmu, názoru žáka.²⁷

²⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2012-12-17]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>. s. 67.

²⁵ LÝSEK, F. *Metodika hudební výchovy v 1. – 5. ročníku ZDŠ*

²⁶ HOLAS, M. *Hudební pedagogika*

²⁷ SLAVÍKOVÁ, M. *Didaktika hudební výchovy*

Slavíková uvádí, že při dělení vyučovacích metod v hudební výchově je zapotřebí vycházet ze skutečnosti, že osvojování hudby se může uskutečnit v podstatě dvěma protichůdnými cestami: indukci a dedukcí.

První cesta je elementově syntetická - vychází z dílčích úkonů a asociací směřuje k celku. Používá se hlavně tam, kde je třeba systematickým cvičením vytvořit nepřetržitý vzestup dovedností a vědomostí (např. při pěvecké, intonační a sluchové výchově, hru na nástroje). Je značně závislá na předpokladech žáka a vedení učitele (tzv. direktivní učení).

Druhý způsob je celostně analytický. Vychází z motivovaných úkolů, problémů, projektů, modelových situací, které žáci řeší víceméně samostatně za pouhé instrukce učitelovy. Postup jde od dílčích analýz k uvědomělé syntéze. Podporuje primární motivaci, uspokojuje zvědavost a žádostivost žáků. Zajišťuje značnou efektivitu výuky a pevnější vědomosti a dovednosti. Od učitele vyžaduje zmenšit tlak na žáka, pružně reagovat na měnící se didaktické situace a vytvářet podněty pro samostatnou práci žáků (tvořivý typ učitele). Podle toho, jak metoda podněcuje a zajišťuje úroveň žákovy aktivity, můžeme pak rozdělit vyučovací metody na tři skupiny:

- metody zprostředkování hudby učitelem (metody „autoritativního vyučování“),
- metody osvojování hudby spoluprací učitele a žáka a
- metody relativně samostatného objevování hudby a utváření hudebních činností žákem.

Podněcování hudební tvořivosti žáků vede přes elementární improvizací pokusy pěvecké, instrumentální, pohybové k pokusům o tvorbu vlastních textů a jejich zhudebnění.

Podle průběhu jednotlivých fází v hudebním vyučování můžeme dělit vyučovací metody na metody procvičování a opakování učiva a metody prověřování dovedností a vědomostí a zkoušení.

Při volbě vhodných metod nezapomínáme též na diferenciaci třídního kolektivu a individuální přístup k žákům. V zájmu co největší efektivity vyučovacího procesu učitel většinou nepracuje jedinou metodou, ale kombinuje několik metod s cílem co nejvíce aktivizovat žáky.

K moderním metodám (a organizačním formám vyučování) patří v hudební výchově zejména hry se zpěvem, rytmem, hudebními nástroji, pohybem, poslechem hudby.²⁸

Hudebně přípravná cvičení

Obsah hudební výchovy tvoří: písně, skladby a hudebně přípravná cvičení:

- dechová - Krátká dechová cvičení provádíme ve stoje nebo vsedě s cílem vycvičit dechovou ekonomiku (šetření s dechem; neboť zpívaný tón je tím kvalitnější, čím méně dechu spotřebujeme k jeho vytvoření).
- hlasová a pěvecká - Kromě konkrétních problémů, vyplývajících z nacvičované písně, se dlouhodobě zaměřujeme na cvičení v nasazování a vedení tónu, zejména pak na: měkké nasazení tónu a tzv. hlavový tón. V hlasových cvičeních se dále zaměřujeme na zvětšování hlasového rozsahu žáků, vyrovnávání barvy vokálů, zpěv legato, dynamické odstíny zpěvu, aj. Před každou vokální činností musí být provedeno alespoň kratší rozezpívání.
- artikulační a deklamační – zařazují se v případě potřeby. Jejich cílem je správná, pružná, srozumitelná pěvecká výslovnost.
- sluchová a intonační - sluchová analýza a systematický vokálně intonační výcvik napomáhá rozvíjení hudebního sluchu a upevňování výškově rytmických představ (intonačních dovedností).
- rytmická - vyvozujeme nejčastěji z písní nebo úryvků skladeb. Na tomto konkrétním hudebním materiálu žák poznává funkci rytmu v těsném sepětí s melodií, příp. harmonií. Možné způsoby provádění rytmických cvičení jsou: pohybem - ruky (taktování), chůzí, pochodem, tancem, říkadly, rozpočítadly, rytmickou deklamací textu (písní, přísloví, veršů, aj.) na jednom tónu, hrou na tělo, hrou na hudební nástroje nebo zvučící nástroje, rytmickým diktátem (notami na jedné lince, „morseovkou“, apod.).²⁹

²⁸ SLAVÍKOVÁ, M. *Didaktika hudební výchovy*

²⁹ SLAVÍKOVÁ, M. *Didaktika hudební výchovy*

2.2 Didaktické zásady

Již od dob Komenského se pedagogika snaží stanovit základní principy vyučování, které by vycházely z vědeckých poznatků i ze zkušeností školské praxe. Také nové pojetí hudební výchovy zdůraznilo důležitost tzv. didaktických zásad, které lze uvést takto:

1. zásada tvořivé aktivity a uvědomělosti žáků
2. zásada vědeckosti a objektivity vyučování a výchovy
3. zásada soustavnosti a posloupnosti
4. zásada přiměřenosti a pochopitelnosti
5. zásada názornosti
6. zásada jednoty konkrétního a abstraktního
7. zásada trvalosti vzdělávacího a výchovného působení.³⁰

„Smyslové, konkrétní a přímé vnímání hudebních předmětů a jevů přesvědčuje o tom, že názornost je první a nezbytnou hudebně výchovnou zásadou: např. přímá pěvecká reprodukce písně je výchovně i didakticky účinnější než jenom reprodukce gramofonovou deskou – a ta zase vítanější než pouhé vyprávění o zpěvu písně. Způsob reprodukce písně a působivost učitelova výkladu vede k získání žákovy pozornosti, zajišťuje žákovu motivaci aktivity, jeho vztah k pobídce, aby se písní naučil.“³¹

Také Fedor zdůrazňuje, že základním požadavkem, vyplývajícím ze zásady názornosti je požadavek poznání hudby v její znějící podobě. Historický výklad o skladateli bez ukázek hudby z jeho tvorby je jistě samoúčelný. Z důvodu názornosti má reprodukci hudby elektroakustickými přístroji předcházet přímá interpretace hudby učitelem nebo umělcem. Velmi důležitý je názor při výkladu z dějin a při poznávání hudebních nástrojů. Jednou z nejdůležitějších názorných pomůcek v hudební výchově je notový záznam.³²

Při užití zásady přiměřenosti máme na mysli zejména respektování funkční vyváženosti mezi našimi požadavky na žáka a jeho předpoklady ke konkrétním hudebním činnostem. Nepřiměřené zvyšování nároků na žáka může způsobit ztrátu jeho

³⁰ SLAVÍKOVÁ, M. *Didaktika hudební výchovy*

³¹ LÝSEK, F. *Metodika hudební výchovy v 1. – 5. ročníku ZDŠ*, s. 29

³² FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*

cílové motivace. Naopak nízké požadavky v konfrontaci s vyspělostí žáka vedou často k duševní lenosti a pocitu mnohdy předčasného uspokojení žáka s výsledky práce.

Kritériem srozumitelnosti obvykle rozumíme nejen náročnost učiva, ale zejména způsob prezentace jednotlivých poznatků. Žák by měl být seznamován s látkou tak, aby si každý prvek mohl hned ověřit v praxi, aby si jej mohl zapamatovat, a tak i lépe pochopit.

Ke splnění obou těchto kritérií může bezesporu přispět především respektování kritéria pestrosti při výběru a způsobu zadávání jednotlivých úkolů. Žák by neměl být nuděný stereotypním výkladem či monotónním opakováním látky nebo struktury vyučovací hodiny.³³

Jednou z nejdůležitějších didaktických zásad v hudební výchově je v dnešní době zásada aktivnosti žáků. „Velký význam má zdůraznění aktivnosti žáka zejména při poslechu hudby, kde jde o získání trvalé pozornosti. Z psychologického stanoviska tu jde o uplatnění nejen duševní, ale i navenek viditelné pohybové činnosti či aktivity.“³⁴

2.3 Styly výchovy v hudební pedagogice

O stylech výchovy v hudební pedagogice hovoří Holas. Autoritativní styl výchovy je podle něj charakteristický bezpodmínečnou autoritou učitele, kdy se žáci musí podrobovat nařízením pedagoga. Ten je ve středu veškerého dění ve třídě, rozhoduje o správnosti nebo nesprávnosti odpovědí a řešení žáků. Typickou zde bývá učitelova snaha o udržení „železné kázně“, odmítající každou větší samostatnou aktivitu žáků. Toto úsilí někdy podporují nepřiměřené obavy pedagoga z neukázněnosti žáků, často však pramenící z nedostatku jeho pedagogické sebedůvěry. Autoritativní styl výchovy může vést k narušení psychické stability žáků i k závažným poruchám při procesech učení.

Opakem tohoto stylu výchovy je potom styl liberální. Je charakteristický tím, že pedagog nezasahuje zásadním způsobem do hudebních činností svých žáků. Často bývá tento styl výrazem pracovní pohodlnosti pedagoga či jeho nezodpovědnosti. Učitel

³³ HOLAS, M. *Hudební pedagogika*

³⁴ FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*, s. 25

se spíše stává pasivním pozorovatelem dění ve třídě, neukáznění žáci dostávají tak příležitost k „vyrušování“. Ve třídě vzniká neklid, chaos a rozklad. Důsledkem tohoto učitelova stylu práce může být i nechuť žáků učit se. I tento styl ale bývá naštěstí ve své krajní podobě řídký. Může se ovšem vyskytnout ve své „skryté“ formě, kdy pod rouškou demokracie a „volné výchovy“ pedagog zastírá svoji nechuť k práci nebo nedostatečné odborné znalosti a dovednosti. S jistou dávkou nadsázky pak hovoříme o tom, že učitel je o lekci „napřed“.

Optimální podmínky pro rozvoj hudebních schopností a dovedností žáků, jejich pracovních návyků i zájmů představuje demokratický styl výchovy. Základním kritériem opravdu demokratického přístupu pedagoga k žákům je jeho umělecká i pedagogická pohotovost a dovednost přimět vhodným způsobem žáky k aktivní spolupráci a v neposlední řadě i schopnost pedagoga být vnímavým a tolerantním k názorům svých žáků. Důležitá je též věcnost, upřímnost a pravdomluvnost při jednání se žáky, jakož i osobní zaujetí pro vyučovaný předmět. V důsledku těchto vlastností pedagoga se žáci lépe soustředí na učební cíle jednotlivých hodin a aktivně spolupracují nejen při řešení probíraných otázek, často se také rádi podílejí na společném plánování učiva.³⁵

³⁵ HOLAS, M. *Hudební pedagogika*

3 PSYCHOLOGICKÁ HLEDISKA HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ

3.1 Hudební schopnosti

V Malém slovníku základních pojmů z hudební pedagogiky a hudební psychologie uvádí Holas tuto definici: „*Schopnosti jsou soubor předpokladů nezbytných pro úspěšné vykonávání určité činnosti, který se formuje na základě vloh při procesech učení.*“³⁶

Na kvalitě hudebních činností se spolupodílejí nejen schopnosti všeobecné, ale i schopnosti speciální. Při analýze všeobecných schopností a jejich vlivu na úroveň hudebních činností vystupují do popředí především:

- percepční pohotovost (umožňuje rychlý postřeh pro detaily vnímaných věcí a jevů. Pomáhá též rozvíjet naši celkovou vnímavost vůči vnějším podnětům. Přispívá i k rozvoji hudebně sluchových schopností a intonačních dovedností a ovlivňuje tak do jisté míry i naši schopnost hodnotit úroveň interpretace.),
- schopnosti verbální (nám napomáhají chápat vztahy vyjádřené slovy. Jsou jedním z předpokladů pro učení se pojmům.),
- schopnosti numerické (podporují naši schopnost rychle a přesně zacházet se symboly. Jejich existenci oceníme především při studiu notového zápisu.),
- schopnosti paměťové (představují jakousi „páteř“ našeho schopnostního aparátu, jelikož uchovávají jak smyslové podněty, informace a zkušenosti, tak i naše prožitky. Při hudebních činnostech využíváme paměti sluchové, zrakové, pohybové i emocionální, neboť všechny tyto její druhy nám pomáhají při orientaci v nových podmínkách a při řešení nových úloh v oblasti receptivní, interpretační či kompoziční.),
- schopnosti prostorové představivosti,
- schopnosti psychomotorické.³⁷

Hudební schopnosti zařazujeme do kategorie speciálních schopností. Sedlák považuje hudební schopnosti za psychické struktury a vlastnosti jedince, které odpovídají požadavkům hudebních činností a zajišťují jejich přiměřenou úspěšnost. Kvalita a kvantita hudebních schopností se mění v závislosti na vlohovém základu,

³⁶ HOLAS, M. *Malý slovník základních pojmů z hudební pedagogiky a hudební psychologie*, s. 61

³⁷ HOLAS, M. *Hudební pedagogika*

na procesech zrání, na věku jedince, avšak rozhodujícím způsobem na sociálních vlivech.³⁸

Hudební schopnosti můžeme považovat za zvláštní rysy osobnosti, za kvality psychiky člověka, které jsou předpokladem k určité hudební činnosti, již uvádějí v život, ale též se v této činnosti samy zkvalitňují. Úroveň hudebních schopností závisí na vlohovém základě, ale je též podmíněna i věkem člověka, sociálními a kulturními vlivy a řadou dalších podmínek.

Holas uvádí rozdělení hudebních schopností do devíti skupin dle Fr. Sedláka: (schopnosti sluchové percepční, funkce hudebního sluchu, schopnosti senzorio-motorické, analyzačně syntetické, rytmické cítění, tonální cítění, schopnost prožívat konsonance a disonance, sledovat akordy, jejich sledy a harmonické funkce ve skladbě, emocionální reakce na hudbu a schopnosti hudebně intelektové). K těmto skupinám dále přiřadil hudební sklony, zájmy, potřeby a postoje jako kategorie vztahů a subjektivních prožitků aktivizujících a motivujících rozvoj hudebních schopností.³⁹

Hudební schopnosti musíme posuzovat komplexně z několika hledisek.

- Za prvé nemůžeme oddělit rozvoj hudebních schopností od rozvoje všeobecných schopností.
- Za druhé bychom měli vždy brát v úvahu nezastupitelný vliv emocionality a imaginativních procesů.⁴⁰
- Za třetí je třeba respektovat skutečnost, že rozvoj hudebních schopností je výrazně determinován též strukturou hudebních zájmů a potřeb jedince, úrovní jeho motivace, volních a charakterových vlastností, včetně sociokulturních vlivů prostředí, ve kterém žije.

Zásadním hlediskem však zůstává důsledné respektování vývojového principu při posuzování kvalitativních a kvantitativních změn ve struktuře jednotlivých schopností v průběhu lidského života. Při klasifikaci hudebních schopností bychom proto měli zvažovat zejména kvalitativní aspekty jejich rozvoje i hlediska vzájemné vazby v hierarchii jednotlivých schopností.⁴¹

Sedlák uvádí vlastní klasifikaci schopností hudebních a to:

³⁸ SEDLÁK, F. *Základní hudební psychologie*

³⁹ HOLAS, M. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*

⁴⁰ HOLAS, M. *Hudební pedagogika*

⁴¹ HOLAS, M. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*

1. „Hudebně sluchové, zajišťující rozlišování vlastností tónů: výšky, barvy, délky, hlasitosti a jejich vztahů v rovině horizontální (melodie) a vertikální (harmonie, polyfonie).
2. Psychomotorické, umožňující postihovat časové členění hudby (rytmus, metrum, hybnost, tempo) a psychicky regulovat pohyby při vokálních a instrumentálních činnostech i při tělesných projevech podle hudby.
3. Analyticko – syntetické, tvořící předpoklady pro identifikaci hudebně výrazových prostředků, hudebních tvarů a pro jejich syntetizaci ve strukturované celky a hudební útvary. (hudební paměť, tonální a harmonické cítění, rytmické cítění, hudební představivost).
4. Hudebně intelektové schopnosti jako předpoklad pro operace a činnosti percepční, interpretační a hudebně tvořivé (hudební fantazie, hudební myšlení).“⁴²

Dále uvádí základní inventář schopností, rysů a kritérií naplňujících potenciál tvořivě se realizující osobnosti v oblasti hudby:

- a) smyslová citlivost, která umožňuje živé reakce jedince na strukturu hudebně zvukových podnětů a jejich jemnou diferenciaci. Obdobou této smyslové senzitivnosti je citlivost k vlastním niterným pocitům a prožitkům vznikajícím při hudebních činnostech,
- b) koncentrace pozornosti jako stav zvýšené niterné aktivity, jež je předpokladem veškeré lidské komunikace s hudbou,
- c) flance, neboli plynulost, je chápána jako schopnost pohotově si vybavovat hudební představy či lehce a s velkou variabilitou vytvářet hudební nápady a myšlenky,
- d) flexibilita (pružnost a pohyblivost hudebního myšlení), spočívá v rychlých reakcích a přesunech na nové hudební podněty a náhodné variace; též však v možnostech vymanit se z vžitých a zaběhnutých hudebních postupů,
- e) elaborace, či zpracování, která umožňuje rozvinout hudební nápad a propracovat jej až do konečné detailní podoby při plném respektování tektonických zákonitostí,

⁴² SEDLÁK, F. *Základní hudební psychologie*

- f) originalita jakožto základní rys každé tvořivé činnosti a též jako předpoklad jejího zdárného výsledku, zajišťující novost a původnost hudebního projevu; je výsledkem skladatelovy sebevýpovědi, sebevýrazu,
- g) analýza, jež umožňuje postihnout smysluplné hudební části a vztahy mezi nimi,
- h) syntéza, která dovoluje spojovat výstavbové části v hudebně logické celky,
- i) integrace, umožňující odstranit útržkovitost, izolovanost hudebních vjemů i prožitků a zajistit jejich kontinuitu,
- j) a restrukturační, vztahující se k revizi konečné podoby hudebního díla a též k možnostem upravovat jeho části nebo použít jiných operací.⁴³

3.2 Hudební dovednosti

Hudební dovednosti jsou dle Michela automatizované dílčí složky hudební činnosti. Jednotlivé dílčí úkony se proto musí cvičit tak dlouho, až v rámci celkové činnosti probíhají automaticky. Dále uvádí, že základem dovedností je mechanismus podmíněných reflexů. U hudebních dovedností jsou základem těchto podmíněných reflexů zejména nepodmíněné motorické reflexy, převážně pohybové a postojové.⁴⁴

Holas chápe hudební dovednosti jako označení pro předpoklady k úspěšnému vykonávání uvědomělých hudebních činností upevněné cvikem a učením. Dovednosti jsou podmíněny úrovní schopností a při svém rozvoji tyto schopnosti vytvářejí a rozvíjejí. Jádrem utváření dovedností je vzájemné působení mezi smyslovými orgány, centrální nervovou soustavou a motorickým zařízením každého jedince. Efektivitu utváření dovedností ovlivňuje mimo jiné i úroveň motivace, citový a zdravotní stav jedince, jeho nervová labilita a úroveň dosavadních životních i uměleckých zkušeností.⁴⁵

Kvalita hudebních dovedností většinou bývá posuzována dle správnosti, rychlosti i přesnosti prováděného úkonu, podle snižování chyb a celkové únavy při realizaci hudebních činností a také podle dynamiky zvyšování výkonnosti.⁴⁶

⁴³ SEDLÁK, F. *Základní hudební psychologie*

⁴⁴ MICHEL, P. *O hudebních schopnostech a dovednostech*

⁴⁵ HOLAS, M. *Malý slovník základních pojmů z hudební pedagogiky a hudební psychologie*

⁴⁶ HOLAS, M. *Hudební pedagogika*

Rozvoj dovedností není pouze motorickým aktem a automatizací pohybů, ale i upevněním poznávacích struktur hudebních projevů, hudební paměti, představivosti a motivace.

3.3 Hudebně tvořivé myšlení

Zvláštním případem myšlení je myšlení hudební, které pracuje se specifickým materiálem. Proniká do hudebních struktur a koresponduje s psychickým životem jedince a jeho vztahem k hudbě. Mazurek dále uvádí, jak lze k sobě řadit hudbu a myšlení ve trojím významu:

1. „*myšlení při hudbě (volné přiřazování asociací různého druhu)*
2. *myšlení o hudbě (racionální uchopení hudebního díla; vypovídá o době vzniku, o tvůrčím záměru a inspiraci skladatele)*
3. *myšlení hudbou tj. hudební myšlení v pravém slova smyslu.*⁴⁷

Hudební myšlení lze též považovat za složitě podmíněný proces v psychice jedince, umožňující umělecké poznávání, prožívání i tvorbu. V tomto procesu se prostřednictvím smyslově intelektuální analýzy a syntézy vytváří typizace hudebně uměleckého obrazu, podstaty hudebního díla, chápe se jeho výstavba, smysl, význam i jeho ideový záměr. Hudební myšlení svou funkcí přesahuje představivost a proniká do hudebních struktur hlouběji. Umožňuje poznat vztahy mezi hudebně tvárnými prostředky i jejich smysl.⁴⁸

Dušek definuje hudební myšlení jako: „*schopnost uvědomělého řazení a účelného kombinování hudebních představ podle zákonů hudební logiky.*“⁴⁹

Hudební tvořivost považuje Holas za komplex vlastností osobnosti, které umožňují jedinci dosahovat tvořivých výsledků při hudebních činnostech.⁵⁰

Fr. Sedlák definuje hudební tvořivost jako schopnost vnímat a aktivně prožívat hudbu, interpretovat ji, ale především objevovat a vytvářet nová hudebně výrazová

⁴⁷ MAZUREK, J., STIBOROVÁ, Z. *Kapitoly z hudební psychologie*, s. 88

⁴⁸ SEDLÁK, F. *Základní hudební psychologie*

⁴⁹ DUŠEK, B. *Úvod do hudební psychologie*, s. 59

⁵⁰ HOLAS, M. *Úvod do hudební psychologie*

spojení ke ztvárnění citových a myšlenkových podnětů a obsahů subjektu, jak je uvedeno v publikaci Mazurka a Stiborové.⁵¹

Sedlák ve své knize zdůrazňuje, že hudební tvořivost nelze u dítěte vynutit pedagogickým příkazem. Je třeba ji především podněcovat a vytvořit pro ni motivující situaci. Míra řízenosti, zásahů učitele zde bude ovšem mnohem menší než v ostatním vyučování. Pedagog musí navázat na dětskou spontaneitu a hravost i potřebu experimentovat. Měl by vytvářet tvořivé situace jako je například: řešení problémů, volné asociování, operace s hudebními představami, podněty pro fantazii, imaginaci, rozvoj hudebního myšlení, citového života dítěte apod. Dále by měl začlenit elementární hudební úkony do komplexní múzické hry, v níž se dítě tvořivě rozvíjí. Při kreativních úkolech by učitel měl nechat žáka pracovat samostatně, nevyvíjet na něho příliš pedagogický tlak a nesvazovat ho detailními pokyny.⁵²

Hudební tvořivost žáka je v současném pojetí hudební výchovy na základních školách chápána jako záměr pro rozvinutí žákovy umělecké tvorby, i jako hudební rozvoj tvořivých a obecných intelektuálních schopností, rozvoj dětské fantazie, citové oblasti, volního úsilí, senzitivity, tvůrčí aktivity a formování hudebnosti rozvojem hudebních schopností a tvořivým osvojováním hudebních dovedností, návyků a znalostí.⁵³

Vývoj hudebně tvořivého myšlení je podmíněn zejména tvořivou aktivitou žáka, ale i pedagoga. Hudebně tvořivé myšlení se formuje a upevňuje jako integrující součást receptivních, interpretačních a produkčních hudebních činností. Jeho rozvoj je třeba opírat o myšlení hudebně estetické, teoretické a o umělecko obrazné.⁵⁴

Fontana definuje hudebně tvořivé myšlení jako schopnost navrhnout řadu možných řešení daného problému, konkrétně problému, pro něž neexistuje jen jedno správné řešení.⁵⁵

Vůdčí silou každé tvořivé činnosti a nejvyšší formou hudebně kognitivních procesů je právě hudebně tvořivé myšlení. Je souhrnem operací pohybujících se v dimenzích reality, imaginace. Myšlení jako takové se zde spojuje s fantazií v tvoření něčeho nového. Je komplexem vědomého a nevědomého, neoperačního,

⁵¹ MAZUREK, J., STIBOROVÁ, Z. *Kapitoly z hudební psychologie*

⁵² SEDLÁK, F. *Základní hudební psychologie*

⁵³ MAZUREK, J., STIBOROVÁ, Z. *Kapitoly z hudební psychologie*

⁵⁴ HOLAS, M. *Hudební pedagogika*

⁵⁵ FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*

synkretického a fantazie. Kromě záměrného zde vystupují i momenty spontánní aktivity a náhodných variací. Vše je však podřízeno zákonitostem formální logiky hudební výstavby.⁵⁶

Mazurek uvádí specifické rysy tvořivého myšlení:

- *„senzitivita (citlivost k vnějším hudebním podnětům i k vlastnímu vnitřnímu prožitku, citům, náladám a stavům vyvolaným hudbou)*
- *ortogonalita (u dětí chápaná jako relativní novost, vzniklou přetvářením a variantami dříve vnímaného a reprodukováného)*
- *fluence (pohotovost ve vybavování hudebních představ a zážitků a četnost variant je u dětí dána rozsahem vytvořeného fondu, jedna cvikem získanou dovedností vybavit si a vybrat pro danou situaci nejvhodnější prvek)*
- *flexibilita (projevit pružnost myšlení, schopnost zbavit se zafixovaných postupů, zejména tehdy, jsou-li děti ovlivněny výchozím modelem, je obtížné)*
- *elaborace (hravá manipulace s hudebními nápady musí být dotažena v detailu i celku, proto v ujasnění cíle a prostředků musí být zpočátku nápomocen učitel).“⁵⁷*

Hudebně tvořivé myšlení lze považovat za komplementární vazbu hudebního myšlení a fantazie, ve které jsou racionální prvky kritériem správnosti a vhodnosti spontánně se rojících hudebně fantazijních představ a fantazie svou schopností emancipovat se od známých hudebních postupů vytváří operativní prostor pro myšlenkové procesy a zajišťuje hudebnímu myšlení originalitu. V takto vymezeném pojmu můžeme ponechat oběma psychickým aktivitám jejich rysy: fantazii, spontaneitu a emocionalitu, myšlení logiku a racionalitu. V tomto komplementárním pojetí se tedy obě schopnosti navzájem ovlivňují a doplňují.⁵⁸

3.4 Psychické aspekty ve vyučování hudební výchovy

Realizace každé lidské činnosti (i hudební) je ovlivněna minimálně třemi faktory.

⁵⁶ MAZUREK, J., STIBOROVÁ, Z. *Kapitoly z hudební psychologie*

⁵⁷ MAZUREK, J., STIBOROVÁ, Z. *Kapitoly z hudební psychologie*, s. 120

⁵⁸ *Psychologické aspekty hudební výchovy (ontogeneze, diagnostika, muzikoterapie)*

- První skupinu představují faktory biologické, jež určují základní neurofyzilogické, psychické a somatické potenciality či dispozice pro výkon příslušné činnosti.
- Do druhé skupiny lze zařadit faktory psychologické, které spoluutvářejí výkonové kapacity člověka, spolupodílejí se na procesu a dynamice učení a dále též na formování lidských schopností, dovedností a zájmů.
- Třetí skupinu reprezentují faktory sociální, které spolupůsobí na společenské zhodnocení příslušných činností, na rozsah tvořivé činnosti a zejména pak na schopnost jedince přizpůsobit svoji aktivitu nárokům a požadavkům prostředí, ve kterém konkrétní činnost probíhá.⁵⁹

Z psychologického hlediska je vnímání a prožívání hudebního díla složitý proces, který uskutečňuje odraz uměleckého díla v psychice člověka. Jeho výsledkem jsou trvalé stopy ve vědomí a jednání. Tento složitý proces směřuje k pochopení struktury, vnitřních vztahů a zákonitostí hudebního díla. Vnímatel analyzuje z hudebně akustického materiálu, který přijímá v časové posloupnosti, jednotlivé hudební prvky a hudebně výrazové prostředky, které opět skládá ve svém vědomí v hudební motivy, témata a obrazy. Tento proces analýzy mu umožňuje rekonstrukci hudebního díla a pochopení jeho struktury a hudebního obsahu. Zakončením tohoto procesu je estetická response, což je vlastně zpětná reakce vnímajícího na podněty plynoucí z pochopení uměleckého díla.⁶⁰

Prožívání je cestou k pochopení vnímání hudby. Úroveň prožívání je ovlivňována motivováním vjemů. Hudební emoce jsou tedy psychické změny, které jsou prožívány. Jejich podstatnými znaky jsou pak napětí a uklidnění. Jsou motivovány potřebami, touhami a snahami. O hudební prožitky musí žáci usilovat svou všestrannou aktivitou. K projevům takové aktivity vytváří prostor učitel hudební výchovy, který vhodně volenými metodami své práce vstupuje do interakce se žákem a stává se tak jeho partnerem v objevování kvalit hudebního díla i v hudebních projevech.⁶¹

Prožitky, které člověk získá vlastním přičiněním, jsou ty nejcennější. Jedná se tedy o prožitky, jež si vytvoříme „vlastním tělem“ - při sportu, pohybové aktivitě, provozování hudby nebo při jiných činnostech, kterých se aktivně účastníme. Každý

⁵⁹ HOLAS, M. *Hudební pedagogika*

⁶⁰ LÝSEK, F. *Metodika hudební výchovy v 1. – 5. ročníku ZDŠ*

⁶¹ VOBORNÍK, B. *Kapitoly z hudební pedagogiky*

člověk má zakódovanou určitou potřebu prožívání a naplňování svých potřeb souvisejících s prožíváním. Své prožitky má každý jedinec od početí až do smrti. Někdo se spokojí s „běžnými“ prožitky, které nabízí každodenní život, jiní však potřebují prožitky daleko intenzivnější. Vlivem technických možností a pokroku se stále snižuje možnost získávat prožitky v běžném životě, které by uspokojily naši potřebu. Pro udržení psychické rovnováhy je to však nezbytně nutné. Potřeba mimořádného prožitku je do značné míry zakódována v genetické výbavě každého jedince a jeho intenzita je u každého na jiné úrovni. Možnost ovlivnit tuto potřebu je nízká, a pokud ji jedinec nedokáže uspokojit v běžném životě, hledá prožitek jinde.⁶²

Estetický zážitek je tedy diferencovaným emocionálním průběhem. Je sice vyvolán smyslovými podněty, ale ty získávají své funkční hodnoty jen v širších souvislostech.⁶³

Hudební dílo jako celek musí vzbuzovat cit libý, jelikož kdyby působilo nepříjemně, nikdo by jej neposlouchal. Cit může být buď mělký, nebo hluboký, slabý anebo silný, prchavý anebo trvalý. Dušek dále rozeznává city smyslové čili senzitivní nebo také nižší, vztahující se k jednotlivým počitkům, a emoce čili city vyšší, jež na rozdíl od citů smyslových vznikají asociací vjemu, který v nás budí smyslový cit, s představou, která s původním vjemem přímo nesouvisí. Smyslové city v nás hudba vzbuzuje jen výjimečně a jen jaksi mimochodem, jelikož to není jejím posláním.⁶⁴

Pokud jde o emoce, které hudba v posluchačích bezprostředně budí, jsou to především emoce estetické, které obsahují v sobě prvky smyslové (např. působení barvy jednotlivého tónu), dále prvky formální, sdružující prvky smyslové (působení kombinace barev tónů v orchestru) a v neposlední řadě prvky obsahové, dané citovým obsahem představ asociovaných s prvky formálními. Další emoci, která může být formou bezprostředně vzbuzena, je cit překvapení, k němuž dochází při rozporu našeho očekávání se skutečností. Je-li rozpor mezi našimi předpoklady a skutečností značně veliký, prožíváme cit úžasu. Cit překvapení přichází v úvahu při neobvyklých melodických sledech či nezvyklých harmonických spojích, obzvláště pak při klamných závěrech nebo při náhlých fortissimech apod. Zprostředkovaně, pomocí

⁶² KANTOR, J., LIPSKÝ, M., WEBER, J. A KOL. *Základy muzikoterapie*

⁶³ VOBORNÍK, B. *Kapitoly z hudební pedagogiky*

⁶⁴ DUŠEK, B. *Úvod do hudební psychologie*

mimohudebního programu, v nás může hudba budit i emoce další a to například: společenské, morálně politické a idejné.⁶⁵

Emocionalita a ovzduší citového napětí, jež jsou výsledkem niterných životních pocitů radostí při tvůrčím procesu, radosti vyvěrající z hudebního rytmu, z melodie a ze spontánního hudebního proudu. Emocionalita, která provází hudební prožitek a tvorbu, je též současně i motivačním elementem celkového vztahu k hudbě.⁶⁶

Citová vnímavost pro hudbu je schopnost při poslechu skladby prožívat city, které prožíval skladatel při tvoření této skladby. Citovou vnímavost pro hudbu podporují některé vlivy jako například: vnitřní disponovanost posluchače, vztah skladby k obsahu posluchačova vědomí, asociační spojení skladby s příjemným zážitkem, shoda slohu skladby s potenciálním osobnostním slohem posluchačovým a hudební vzdělání.⁶⁷

Primární hudební motivace vyrůstá ze spodních vrstev lidské osobnosti a vytváří se v raném věku, ještě před osvojováním řeči. Vzniká z vnitřní stimulace, ze spontánního stavu napětí spojeného s potřebou pohybu, orientace, manipulace, experimentace, citového projektu aj. Vnímání a elementární hudební projevy, které byly dříve pouhým prostředkem k uspokojení určité potřeby, se mohou stát samy cílem, vyvolávat uspokojení a stát se novou potřebou, důsledkem které je záměrné vyhledávání kontaktů s hudbou. Ve společenské praxi, v procesu učení a hudební výchovy vznikají nové sekundární motivy. V dětství jsou ovlivňovány především rodinou a školou. Sekundární motivy z pedagogického hlediska jsou motivy spojené s důležitostí pro život a se získáním prestiže.⁶⁸

⁶⁵ DUŠEK, B. *Úvod do hudební psychologie*

⁶⁶ MAZUREK, J., STIBOROVÁ, Z. *Kapitoly z hudební psychologie*

⁶⁷ DUŠEK, B. *Úvod do hudební psychologie*

⁶⁸ MAZUREK, J., STIBOROVÁ, Z. *Kapitoly z hudební psychologie*

4 HODINA HUDEBNÍ VÝCHOVY

Základní organizační formou učební práce ve škole je vyučovací hodina. Každá hodina sama o sobě tvoří tematický celek, který je sice samostatný, ale zároveň je článkem ve větším počtu hodin.⁶⁹

RVP ZV stanovil pro výuku hudební výchovy v 6. – 9. ročníku jednu hodinu týdně.⁷⁰

Pořadí vyučovacích hodin jednotlivých předmětů stanoví rozvrh. Každá škola si jej podle svých možností a podmínek vytváří sama, při tom se řídí platnými směrnici. Kolektiv autorů se domnívá, že pro hudební výchovu je nejvýhodnější třetí a čtvrtá vyučovací hodina. V této době je aktivita žáků dostatečná. Hudební výchova může být též zařazena v rozvrhu jako hodina poslední, v čemž někteří pedagogové spatřují výhodu. Emocionální zážitek ze zpěvu nebo z poslechu hudby může potom nenásilně doznít a není přerušen bezprostředním nástupem dalšího předmětu. Proti zařazení hudební výchovy na poslední vyučovací hodinu hovoří fakt, že aktivita žáků má v této hodině již klesající tendenci.⁷¹

4.1 Stavba hodiny hudební výchovy

Každá vyučovací hodina hudební výchovy musí být logická, originální, přesně promyšlená a navazující na předchozí vyučovací jednotky. Žák se musí naučit stereotypy (dechová a intonační cvičení + další návyky), které se opakují v každé hodině. Blažková uvádí příklad stavby hodiny hudební výchovy pro základní školu:

„ - Hudební pozdrav (každá třída má nacvičenu svou hudební znělku, kterou žáci zpívají, hrají nebo zpívají a hrají dohromady, přičemž jeden žák stojí před ostatními a diriguje).

2 min.

⁶⁹ FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*, str. 137

⁷⁰ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2012-12-17]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

⁷¹ FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*, str. 137

- *Oznámení cíle hodiny, zápis do třídní knihy.* 1 min.
- *Rytmizace (rytmická hra nebo rytmická improvizace).* 5 min.
- *Hlasová výchova, rozezpívání.* 3–5 min.
- *Intonace.* 2–5 min.
- *Hlavní část hodiny (nácvič nové písně nebo instrumentální skladby, nácvič doprovodů k písni, poslech, improvizace, pohybová hra aj.).* 15–20 min.
- *Opakování probíraného učiva, písni ap.* 5–10 min.
- *Ukončení hodiny, shrnutí, zhodnocení, zápis známek do ŽK, rozloučení.* 2–3 min.⁷²

Blažková dále zdůrazňuje splnění základních požadavků pro vyučovací hodinu: logické rozvrstvení, střídání činností, opakování a upevnění poznatků z předchozích hodin a získání nových poznatků. Ve vyšších ročnících navrhuje například vyčlenit studentům část hodiny, v níž seznámí ostatní s oblíbeným interpretem. Vyžaduje, aby byl referát přednášen z paměti, byl hodnotný a zvolená hudební ukázka byla kvalitní a přiměřeně dlouhá. Po zaznění referátu má učitel vyzvat ostatní žáky ke krátké diskuzi.

V každé hodině hudební výchovy by mělo být s dětmi zpíváno. Vlastnímu zpěvu předchází dechová cvičení a rozezpívání. Po rozezpívání zvolíme vhodnou píseň z minulých hodin nebo z předchozího ročníku. Pak přejdeme k nácvič nové písně. Jestliže jsme v předchozí hodině začali s nácvičem nové písně, zopakujeme ji a procvičíme. Podle náročnosti píseň dostudujeme – dynamika, agogika, vícehlas, výraz apod. V tomto případě již nezařadíme nácvič nové písně. Doprovází-li učitel zpěv dětí na hudební nástroj, měl by se jej naučit v několika tóninách. Ve třídě může být žák, který je schopen zahrát doprovody písni. Tohoto potenciálu by bylo vhodné využít.

V závěru hodiny jsou zopakovány nové pojmy, shrnuty nové informace a zadán jednoduchý úkol.⁷³

Dle Fedora je hudební výchova: „především předmětem, který má přinášet žákům bohatství duševních zážitků: duševní pohodu a radost a na základě hlubokých citových vzrušení poznání problémů života a jejich řešení. Největší a základní chyby

⁷² BLAŽKOVÁ, O., LIŠKOVÁ, Y. *Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínající učitele*, s. 24

⁷³ BLAŽKOVÁ, O., LIŠKOVÁ, Y. *Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínající učitele*

v hudební výchově jsou buď v tom, že v ní nejsou zastoupeny všechny složky, nebo že tyto složky nejsou ve správném vztahu.“⁷⁴

Také on říká, že vzhledem k tomu, že zpěv je těžištěm hudebně výchovné práce a mají se při něm systematicky rozvíjet pěvecké dovednosti a návyky, musí v každé hodině žáci zpívat.⁷⁵

4.2 Souvislosti hudební výchovy s jednotlivými průřezovými tématy RVP ZV

RVP ZV zařazuje do výuky průřezová témata jako povinnou součást základního vzdělání. Průřezová témata procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a propojují vzdělávací obsahy jednotlivých oborů. Pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot. Škola musí zařadit během vzdělávání žáků a studentů všechna témata:⁷⁶

Osobnostní a sociální výchova

Téma se soustředí převážně na výchovu, nauková složka je v pozadí. Velký důraz je kladen na učitele, jakožto průvodce po cestě osobního rozvoje žáka. Průřezové téma pracuje zejména s rozvojem dovedností a postojů žáka, znalosti využívá jen jako podklad pro tvorbu jeho dovedností a postojů. Průřezové téma vede žáka k porozumění sebe sama i druhým, napomáhá mu se zvládnutím svého chování, přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě, rozvíjí základní dovednosti dobré komunikace, rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci, formuje studijní dovednosti, přináší vědomosti z oblasti duševní hygieny, umožňuje získat základní sociální dovednosti pro řešení složitých situací.

V oblasti postojů a hodnot napomáhá k utváření pozitivního postoje k sobě samému a k druhým, vede žáka k uvědomování si hodnoty spolupráce, pomoci a různosti lidí, názorů a přístupů k řešení problémů. Přispívá též k uvědomování

⁷⁴ FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*, s. 23

⁷⁵ FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*

⁷⁶ BLAŽKOVÁ, O., LIŠKOVÁ, Y. *Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínající učitele*

si mravních rozměrů různých způsobů lidského chování a napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování.⁷⁷

Výchova demokratického občana

Průřezové téma cílí především na základní občanskou gramotnost žáka v oblasti fungování demokratické společnosti a snaží se žáka vybavit dovednostmi k řešení konfliktních situací demokratickou cestou, aktivnímu postoji a dodržování občanských, lidských práv a svobod. Výchova v demokratického občana má silné vazby na multikulturní výchovu a to zejména v oblastech tolerance a respektu k druhým.

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma vede žáka k aktivnímu postoji v dodržování lidských práv a svobod, k pochopení významu řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti. Dále vede žáky k uvědomování si vlastní odpovědnosti za svá rozhodnutí i s uvědomováním si jejich následků. Prohlubuje empatii, schopnost aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování. V oblasti postojů a hodnot vede průřezové téma k otevřenému, aktivnímu a zainteresovanému postoji v životě. Vychovává žáky k úctě k zákonům, učí sebeúctě, sebedůvěře a samostatnosti. Vede k asertivnímu jednání a učí žáky schopnosti kompromisu. Umožňuje hodnotit a posuzovat společenské jevy, události, procesy a problémy z různých úhlů pohledu.⁷⁸

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Průřezové téma v dětech podporuje globální myšlení, mezinárodní porozumění a jako princip prostupuje celým základním vzděláváním, aby budoucí evropští občané byli zodpovědnými a tvořivými osobnostmi, jež nejen ctí svůj národ, ale cítí se též být součástí jak Evropy, tak i celého světa. Aby v tomto duchu uplatňovali tradiční evropské hodnoty, ke kterým patří humanismus, svobodná lidská vůle, morálka, uplatňování práva a osobní zodpovědnost společně s racionálním uvažováním, kritickým myšlením a tvořivostí. Výchova k myšlení v evropských a globálních

⁷⁷ *Průřezová témata - Osobnostní a sociální výchova.* Dostupné z WWW: <<http://www.prurezovatemata.cz/Methodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/Osobnostn%C3%ADasoci%C3%A1ln%C3%ADv%C3%BDchova.aspx>>

⁷⁸ *Průřezová témata – Výchova demokratického občana.* Dostupné z WWW: <<http://www.prurezovatemata.cz/Methodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/V%C3%BDchovademokratick%C3%A9hoob%C4%8Dana.aspx>>

souvislostech žáky seznamuje s možnostmi, které jim Evropa a svět poskytují. Ukazuje jim též cestu, jak těchto možností využít ve svůj prospěch i ve prospěch celé společnosti.

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností rozvíjí základní vědomosti potřebné k porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy. Prohlubuje základní vědomosti nezbytné pro pochopení struktury a funkcí mezinárodních a nevládních organizací. Rozvíjí též schopnost srovnávat projevy kultury v evropském a globálním kontextu. Prohlubuje dovednosti potřebné pro orientaci v evropském prostředí a řešení reálných situací v otevřeném evropském prostoru. Dále téma vede k poznání a pochopení života a díla významných Evropanů. V oblasti postojů a hodnot pomáhá průřezové téma překonávat stereotypy a předsudky. Kultivuje postoje k Evropě jako širší vlasti, ke světu jako globálnímu prostředí života a podporuje též pozitivní postoje k tradičním evropským hodnotám.⁷⁹

Multikulturní výchova

Multikulturní výchova by měla probíhat interaktivní formou, neboť jejím cílem by měla být zejména změna postojů a chování, nikoliv pak pouze změna znalostí, jako je tomu u klasických vzdělávacích témat českého školství. Průřezové téma obsahuje pět tematických sad:

- Kulturní diference
- Lidské vztahy
- Etnické a náboženské skupiny v ČR
- Multikulturní společnost
- Princip sociálního smíru a solidarity.

Průřezové téma poskytuje žákům základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách, které žijí v české a evropské společnosti. Učí žáky komunikovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin a žít s nimi ve skupině. Rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a rozvíjí též schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských a sociálních

⁷⁹ *Průřezová témata – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*. Dostupné z WWW: <<http://www.prurezovatemata.cz/Metodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/My%C5%A1len%C3%ADvevropsk%C3%BDchaglob%C3%A1ln%C3%ADchsouvislostech.aspx>>

skupin. V oblasti postojů a hodnot průřezové téma žákům napomáhá, aby si uvědomili vlastní identitu a byli sami sebou. Pomáhá dětem uvědomovat si neslučitelnost rasové intolerance s principy života v demokratické společnosti. Učí dále vnímat sebe sama jako občana, jenž se aktivně spolupodílí na utváření vztahu společnosti k minoritním skupinám.⁸⁰

Environmentální výchova

Průřezové téma Environmentální výchova má za cíl vést žáky ke komplexnímu pochopení vztahů mezi člověkem a životním prostředím a tím u žáků vytvářet integrovaný pohled na danou problematiku. Nosným tématem je především trvale udržitelný rozvoj lidské společnosti a odpovědnost současné generace za život v budoucnosti.⁸¹

Mediální výchova

Role mediální výchovy stále roste. V lidech způsobuje schopnost prosazovat demokratické principy. Mediální výchovu lze považovat za velmi důležitou součást výuky a lze se jí věnovat v českém jazyce, přírodopise či například matematice. Největší oporou průřezového tématu je především Výchova k občanství. Průřezové téma přispívá k rozvoji schopnosti samostatně se zapojit do mediální komunikace, vytváří představu o roli médií v každodenním životě v daném regionu, vede k rozeznávání významu argumentů ve veřejné komunikaci. Učí žáky využívat potenciál médií jakožto zdroje informací, kvalitní zábavy i naplnění volného času. Rozvíjí u žáků jejich komunikační schopnost především při veřejném vystoupení. Pomáhá k uvědomění si možnosti svobodného vyjádření vlastních postojů a odpovědnosti za způsob jeho formulování a prezentace.⁸²

⁸⁰ *Průřezová témata – Multikulturní výchova.* Dostupné z WWW: <<http://www.pruzovatemata.cz/Methodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/Multikulturn%C3%ADv%C3%BDchova.aspx>>

⁸¹ *Průřezová témata – Environmentální výchova.* Dostupné z WWW: <<http://www.pruzovatemata.cz/Methodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/Environment%C3%A9ln%C3%ADv%C3%BDchova.aspx>>

⁸² *Průřezová témata – Mediální výchova.* Dostupné z WWW: <<http://www.pruzovatemata.cz/Methodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/Medi%C3%A9ln%C3%ADv%C3%BDchova.aspx>>

Během devítileté docházky na základní škole se musí každý žák seznámit se všemi průřezovými tématy. Ve kterých ročnících a jakým způsobem budou průřezová témata vyučována, je plně v kompetenci školy. Předepsán není ani způsob výuky, avšak v zásadě existují tři základní způsoby výuky:⁸³

- Integrace průřezových témat do jednotlivých vyučovacích předmětů je nejvíce využívaný způsob výuky průřezových témat. Témata jsou řazena k vyučovacím předmětům, se kterými nejvíce souvisí a s nimiž mají největší vazbu. Tímto způsobem se však často ztrácí mezipředmětovost a izoluje se ucelený pohled žáka na dotčenou problematiku.
- Zavedení samostatného vyučovacího předmětu, ve kterém by byla probírána všechna průřezová témata. Velmi obtížně se však hledá garant tohoto nového předmětu - pedagog, který by obsáhl všechna průřezová témata či alespoň jejich většinu. Nepraktické je též vyčlenění samostatné hodiny v rámci týdenního rozvrhu pro průřezová témata.
- Projektové vyučování obohacuje standardní školní rok a zpestřuje výuku. Pojímá probírané téma komplexně. Do výuky lze zapojit více pedagogů. Aby mohla být probírána průřezová témata v plném rozsahu, musely by projektové dny mít ucelenou a předem promyšlenou strukturu a musela by být zajištěna jejich pravidelnost.⁸⁴

Mezipředmětové vztahy

Nejtěsnější vztah a souvislosti jsou patrné mezi hudební výchovou a ostatními estetickovýchovnými předměty ve škole. Tyto předměty ve škole usilují v koordinovaném procesu o postžení specifické úlohy umění v životě člověka. Při tomto integračním procesu, který postihuje zákonitosti umění jako celku, jde ruku v ruce proces diferenciacce, při kterém žáci poznávají zvláštnosti jednotlivých druhů umění. Zejména pak operní představení, spojující v sobě složku slovesnou, hudební, hereckou, taneční a výtvarnou, je pro tuto estetickou výchovu důležité.

⁸³ *Průřezová témata.* Dostupné z WWW: <<http://www.prurezovatemata.cz/Cojsoupr%C5%AF%C5%99ezov%C3%A1t%C3%A9mata.aspx>>

⁸⁴ *Průřezová témata – Metodika výuky* Dostupné z WWW: <<http://www.prurezovatemata.cz/Metodikav%C3%BDuky.aspx>>

Příkladem souvislostí mezi hudební výchovou a literaturou jsou operní libreta, programy skladeb, vzniklých na podkladě literárního díla, lidová umělecká tvořivost, vztahy mezi hudebními umělci a spisovateli. Při tělesné výchově dochází ke spojení hudby s tělesným cvičením. Lidové tance a hry podporují rytmické cítění žáků. Pohybová výchova napomáhá vyjadřování obsahu hudby pomocí cviků. Lepší chápání historického vývoje hudby je podmíněno znalostí historie. Podobně jako s dějepisem, existuje také spojitost mezi hudební výchovou a zeměpisem. Spojitost je též mezi hudební výchovou a občanskou naukou (význam hudby v historickém vývoji naší společnosti), dále mezi hudební výchovou a fyzikou, především v oblasti akustiky.

Fedor zdůrazňuje, že: „na učitele hudební výchovy to klade ovšem nemalé požadavky, neboť si musí důkladně osvojit i osnovy ostatních předmětů a umět koordinovat svou práci s prací ostatních vyučujících ve třídě. Učitelé jednotlivých předmětů musí mezi sebou spolupracovat. Komplexní vyučování požaduje iniciativu a uvádění vztahů a souvislostí mezi předměty při hudební výchově.

Stejně tak jako v ostatních předmětech i při vyučování hudební výchovy se snažíme o co nejintenzivnější práci. Chceme, aby naše práce byla pro žáky efektivní a aby zároveň pro ně byla zábavná. Dosahujeme toho mimo jiné tím, že při vyučování hudební výchově se snažíme o působení na větší počet smyslových orgánů zároveň.“⁸⁵

4.3 Učební pomůcky a jejich využití v hodinách hudební výchovy

Nejideálnější je, když je pro vyučování hudební výchově speciální místnost – hudební síň. V ní je kromě základních zařízení společných pro všechny učebny i celá řada speciálních zařízení pro hudební výchovu. Místnost pro hudební výchovu má být vzdušná a velmi dobře větratelná, protože zpěv ve špatném vzduchu a v zaprášeném prostředí je nezdravý. Učebna má být vybavena obyčejnou, černou tabulí a notovou tabulí. Žáci mají mít dostatek místa a mají být rozsazeni tak, aby všichni viděli na učitele i při jeho hře na nástroj, a on viděl na každého žáka. Speciální hudební síň má

⁸⁵ FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*, s. 142

mít optimální akustiku, která nebude zkreslovat reprodukovanou hudbu, ani vlastní zpěv žáků různými dozvuky apod. a nebude ani zvukově přetlumená.⁸⁶

Blažková uvádí základní vybavení odborné učebny:

- „klavír (pianino), který je pravidelně opravován a laděn,
- keyboard (např. Yamaha, Casio) – ve velkých odborných učebnách ve větším počtu,
- orffovské hudební nástroje,
- kytara (kytary) – akustická, v ideálním případě i elektrická (elektrické) s ozvučovacím zařízením,
- flétna – pro učitele; chceme-li, aby žáci hráli na flétnu (případně jiný dechový nástroj), musí si nosit svůj vlastní nástroj,
- různé další hudební nástroje,
- nástěnná tabule s notovou osnovou – buď klasická, magnetická nebo sklokeramická se sadou magnetických not,
- kvalitní přehrávač (DVD + CD + gramofon) s kvalitní reproduktorovou soustavou,
- sluchátka – i více,
- počítač s připojením na internet + kvalitní monitor (nebo připojení na dataprojektor – promítací plátno),
- poslechové skladby na CD a další hudební nahrávky,
- portréty hudebních skladatelů,
- zpěvníky v dostatečném počtu pro každého žáka,
- notový materiál – namnožené písně apod.,
- dostatečné množství odborné literatury (hudební encyklopedie, životopisy skladatelů, odborné časopisy apod.),
- další pomůcky (rytmické kostky, magnetické tabulky aj.).⁸⁷

Holas dělí učební pomůcky pro hudební výchovu podle jejich didaktické funkce na pomůcky demonstrační (které využívá převážně pedagog) a žákovské. K auditivním pomůckám patří hudební nástroj, gramofon, magnetofon a CD přehrávač. Mezi vizuální

⁸⁶ FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*

⁸⁷ BLAŽKOVÁ, O., LIŠKOVÁ, Y. *Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínající učitele*, s. 14

pomůcky lze zařadit magnetické tabule, diapozitivy, schémata z hudební nauky a obrazy. K audiovizuálním patří především videozáznam, „znějící“ intonační tabulky, CD ROM atd. Ze žakovských pomůcek jsou nejčastěji používány dětské hudební nástroje z Orffova Schulwerku, v poslední době i v kombinaci s keyboardy a počítači.⁸⁸

Duzbaba zmiňuje CD – ROM(y) určené k samostudiu, například o hudebních skladatelích a jejich dílech, či o symfonickém orchestru včetně ozvučení jednotlivých nástrojů a nástrojových skupin prostřednictvím kliknutí s myší. V tomto případě je užitečné, může-li málo orientovaný žák vyslechnout určité výseky z partitury například v podání nástrojů – jejich skupin či celého symfonického orchestru. Bezprostřední zpětná vazba umožňovaná počítačem tu má pro výuku nenahraditelný význam.

V oblasti hudební výchovy existují programy pro hudební teorii, výchovu a rozvoj sluchu, k zápisu not a rytmu a programované učební celky k rozvíjení představivosti a zachycení hudebního nápadu či myšlenky do partitury.⁸⁹

Učebnice hudební výchovy je knižní učební pomůcka představující základní didaktický prostředek při rozvoji výchovně vzdělávacího procesu v hudební výchově. Současná učebnice hudební výchovy by neměla být jen kompendiem základních teoretických a historických poznatků či zpěvníkem nebo sbírkou hudebního materiálu. Má respektovat jednotu základních hudebních činností (pěveckých, poslechových, tvořivých) při rozvoji hudebnosti žáků. Moderní učebnice hudební výchovy pak obvykle vychází ze zásad integrativní hudební pedagogiky. Její součástí bývá i metodická příručka s audiokazetou či videokazetou, případně CD nebo CD ROM.⁹⁰

Blažková však připomíná, že na mnoha školách probíhá výuka HV podle zásad Komenského – škola hrou. Žáci nemají učebnice, které by si nosili na každou hodinu HV. Pracují s materiály, které jim připraví učitel před hodinou. Nové poznatky z hudební teorie a nauky si buďto zapamatují, nebo zapíší do pracovních listů.⁹¹

Fedor považuje hudební nástroj za nejdůležitější pomůcku při hudební výchově. *„Bez něho si nedovedeme dobrou práci učitele představit. Učitel má hru na některý hudební nástroj – nejvhodnější je klavír nebo housle – ovládat do té míry, aby byl nejen*

⁸⁸ HOLAS, M. *Malý slovník základních pojmů z hudební pedagogiky a hudební psychologie*

⁸⁹ DUZBABA, O. *Vybrané kapitoly z hudební pedagogiky a didaktiky hudební výchovy*

⁹⁰ HOLAS, M. *Malý slovník základních pojmů z hudební pedagogiky a hudební psychologie*

⁹¹ BLAŽKOVÁ, O., LIŠKOVÁ, Y. *Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínající učitele*

schopen instrumentálního doprovodu při zpěvu žáků, ale případně i improvizace a samotného sólistického výkonu. Učitel má tedy umět žákům skladbu předehrát. Je to nejlepší způsob, jak získat zájem žáků o hudbu, protože sebelepší nepřímá reprodukce z gramofonu, z magnetofonu nebo rozhlasu nenahradí přímou, zejména, je-li prováděna samotným učitelem. Také zpěv dětí, který je doprovázen hrou na nástroj, bude pro žáky zábavnější a intonačně snazší.“⁹²

4.4 Hodnocení hudební výchovy

„Školní hodnocení je systematický, organizovaný proces, který vede k určování výkonů žáka a k posuzování jeho osobnostních kvalit. Podle záměru, účelu hodnocení a podle toho, kdy hodnocení provádíme, lze rozlišit dva základní druhy hodnocení:

- 1. Hodnocení formativní, průběžné – slouží k průběžnému sledování kvality a výkonů žáka. Pomáhá odhalovat učební obtíže žáků, umožňuje zjednat nápravu. Je prováděno tehdy, když se žák může zlepšit (i zhoršit), a pomáhá učiteli (i žákovi) v rozhodování o dalších postupech ve vyučování a učení.*
- 2. Hodnocení finální, závěrečné, někdy též označováno jako sumativní – slouží k posouzení výkonu žáka po ukončení výuky, např. ukončení tematického celku; obvykle je vnímáno jako závěrečné čtvrtletní a pololetní zkoušení a hodnocení, kdy se rozhoduje o konečné známce.“⁹³*

Blažková nabízí několik variant hodnocení během školního roku: kladné hodnocení, přidělování jedniček a plusových bodů za aktivity, doprovody písní, dobrovolné domácí úkoly, referáty, aktuality, vzorné vedení sešitu, ukázková příprava na vyučovací hodinu, hudební aktivity, negativní hodnocení – vyrušování během poslechových částí hodin, zapomínání pomůcek a úkolů, neplnění úkolů, úmyslné narušování hodin.⁹⁴

Jak uvádí Mazurek, při hodnocení se učitel zaměřuje nejen na výsledek, ale na celý žákův tvůrčí proces. Všimá si, jak žák dovede být citlivý k problémům, jak se o ně zajímá a jak se angažuje pro jejich řešení. Učitel hodnotí použití dříve

⁹² FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*, s. 146

⁹³ KOSÍKOVÁ, V. *Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty*, s. 110

⁹⁴ BLAŽKOVÁ, O., LIŠKOVÁ, Y. *Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínající učitele*

osvojených hudebních vědomostí, dovedností a zkušeností a dovedností nalézat cesty k jejich doplnění. Oceňuje samostatnost a iniciativu, originální přístupy a projevy, schopnost diskutovat a zdůvodňovat volbu přijatého řešení.⁹⁵

Učitel při své práci stále sleduje reakce žáků při vyučování, jejich zájem o hudební výchovu, rozvoj jejich hudebnosti, dovedností i pěveckých a poslechových návyků a v neposlední řadě rozsah a hloubku jejich vědomostí. Sám ovšem při tom nezůstává pasivním pozorovatelem, ale na projevy celé třídy, menších skupin žáků i jednotlivců mnohostranně reaguje. Žák musí cítit neustálý zájem učitele o svou práci, musí vidět, že se mu dostane za každý dobře splněný úkol uznání a obráceně, za špatně splněný nebo nesplněný úkol výtky. Hodnocení má žáka povzbudit k další práci a vést k prohloubení jeho zájmu. Klasifikace je pak hodnocení, při kterém učitel posuzuje stav rozvoje žáka pomocí známek. Výsledná známka na vysvědčení má být obrazem komplexního hodnocení žáka za uplynulé pololetí. Projevy žáka učitel sleduje a hodnotí nejen v hodinách hudební výchovy, ale všímá si i toho, jak se žák zajímá o hudební život, sleduje a hodnotí jeho projevy v mimotřídní a mimoškolní hudební výchově. Nezapomíná na to, že u žáků je různá míra jejich nadání.

Ve třídě jsou žáci hudebně již poměrně značně rozvíti, zejména to jsou ti, kteří navštěvují základní uměleckou školu. Tito žáci nebudou vždy hodnoceni jen nejvyšší známkou. Je nutno zabránit tomu, aby v nich nevznikl dojem, že v hudební výchově již nemusí vůbec pracovat. Zvláště taktní přístup je pak k žákům s nízkým rozvojem jejich schopností. Jejich snahu i sebemenší úspěch hodnotí učitel vždy kladně. Snaží se vystihnout jejich možnosti a ukládá jim zejména z počátku jen menší úkoly, a to v takové míře, kterou budou moci při své pili splnit. Ostatní žáci nesmí mít dojem, že žákům s nízkým rozvojem jejich schopností je nadržováno.⁹⁶

Podle Lýska začínají nesnáze hodnocení při klasifikaci pěveckých dovedností. Na všeobecně vzdělávacích školách v nynější době zvítězila tolerance kvality uvedených výkonů s ohledem na domnělou specifickou hudebních vloh, schopností i hudebnosti. Jak autor dále uvádí a varuje, objektivní hodnocení hudební výchovy včetně pěveckých dovedností je ovšem nejen možné, ale i nutné. *„Podceňují-li se hudebně pěvecké dovednosti, sklouzává hudební výchova do pouhé zábavy,*

⁹⁵ MAZUREK, J., STIBOROVÁ, Z. *Kapitoly z hudební psychologie*

⁹⁶ FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*

*do nenuceného a neodpovědného prozpěvování, pohodlně se poslouchají skladby s domnělým předpokladem hudebně výchovné činnosti, anebo se celé hodiny věnují jen naukové složce předmětu, např. vyprávění o skladatelích a výkonných umělcích.*⁹⁷

Při hodnocení a klasifikaci v hudební výchově vzniká dle Fedora vážný problém, vyplývající jednak z toho, že máme pro tento předmět jen jednu hodinu týdně, jednak i z toho, že někteří žáci nechtějí před třídou sólově zpívat. Jsou si vědomi toho, že jejich zpěv není na kvalitní úrovni. Tento handicap může učitel pomoci odstranit tím, že nezkouší žáky jednotlivě, ale ve skupinách dvou až čtyř žáků. *„Nesmíme se domnívat, že hudební výchova má mít nejlepší průměr známek, ale přitom ze všech předmětů celkovou nejnižší úroveň. To by neposílilo postavení hudební výchovy mezi ostatními předměty v očích žáků.*⁹⁸

⁹⁷ LÝSEK, F. *Metodika hudební výchovy v 1. – 5. ročníku ZDŠ*, s. 42

⁹⁸ FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*, s. 149

II PRAKTICKÁ ČÁST

5 JAK SE REÁLNĚ UČÍ HUDEBNÍ VÝCHOVA NA 2. STUPNI ZŠ

5.1 Cíle práce, výzkumné metody

Cíle práce

Hlavním cílem praktické části diplomové práce je kriticky zhodnotit skutečné vyučování vzdělávacího oboru hudební výchova na dvou vybraných základních školách a konfrontace výsledků šetření s podstatnými momenty teoretické části práce.

Dílčí cíle:

- 1) Zmapovat osobnost jednotlivých učitelů hudební výchovy z výzkumného souboru včetně jejich teoretických a praktických předpokladů k vyučování daného oboru.
- 2) Zjistit přikládanou hodnotu a vztah pedagoga k předmětu hudební výchova.
- 3) Seznámit se s obsahem hudební výchovy ve školních vzdělávacích programech jednotlivých škol.
- 4) Pozorovat využívání forem práce a zařazení všech náležitostí v hodině HV.
- 5) Postřehnout motivovanost žáků a celkovou atmosféru ve třídě v hodinách hudební výchovy.

Výzkumné metody

Při výzkumu využívala diplomantka dvě explorační metody:

- Pozorování je objektivní sledování činnosti žáků a učitelů prostřednictvím pozorovatelných jevů. Pozorování je vždy systematické a plánované. Vlastnímu pozorování vždy předchází fáze přípravná. Úskalí pozorování lze spatřovat v nedostatečné přípravě pozorovatele, nedostatečném zajištění spolehlivosti a validity, v subjektivním vstupu pozorovatele či v nedostatečné schopnosti dedukce.
- Rozhovor je explorační metoda, při které se navozuje přímý komunikační styk se zkoumanými subjekty, jež jsou otázkami nebo jinými stimuly

podněcovány ke sdělování požadovaných verbálních informací. Rozhovor je vždy cíleně orientován a připraven.⁹⁹

Autorka při výzkumu využila částečně strukturovaný rozhovor, kdy měla připravená témata a otázky, které občas přizpůsobila předchozím odpovědím či přidala další, doplňující otázky.

Rozhovor i pozorování patří mezi kvalitativní metody, jež umožňují daný problém pochopit, jdou více do hloubky.¹⁰⁰

5.2 Charakteristika místa šetření, výzkumného souboru

Místo šetření

Výzkum byl prováděn na dvou základních školách v Týně nad Vltavou, mateřském městě diplomantky, která na obou školách prováděla průběžnou praxi při studiu. Město Týn nad Vltavou se nachází v centrální části jižních Čech, 30 km severně od Českých Budějovic. Počet obyvatel je cca 8 500 a jedná se o tzv. obec III. typu – s rozšířenou působností.

Výzkumný vzorek

Základní škola Týn nad Vltavou, Hlinecká

Jedná se o základní školu pro 800 žáků se školní družinou a jídelnou. Vyučuje se zde ve dvou budovách. Ve škole na Vinařickém náměstí se učí žáci 4. a 5. tříd, v budově na Hlineckém sídlišti děti 1., 2., 3. a 6. – 9. tříd. Jsou tu umístěny i dvě třídy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Žáci jsou vyučováni podle školního vzdělávacího programu „Škola pro všechny“. Od třetího ročníku se vyučuje cizí jazyk – angličtina. Od 7. ročníku podle školního vzdělávacího programu mají žáci druhý cizí jazyk, německý.

Pedagogický sbor tvoří ředitelka školy, statutární zástupce ředitelky školy, zástupkyně ředitelky školy, učitelé, speciální pedagogové, vychovatelé, pedagogičtí

⁹⁹ Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/el/1451/podzim2007/d015/PDS_metody.pdf?fakulta=1451;obdobu=3783;kod=d015>.

¹⁰⁰ CHLUĐILOVÁ, I. *Sociologické metody*. Dostupné z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=102&lst=116>>.

asistenti, výchovný poradce školy, metodik prevence sociálních a patologických jevů a koordinátor ICT. Někteří pedagogičtí zaměstnanci vedou také zájmové kroužky.

Na škole vyučují hudební výchovu tři učitelky. Po domluvě s paní ředitelkou měla diplomantka navštívit hudební výchovy ve všech ročnících u paní učitelky, která je hlavní vyučující tohoto předmětu, přestože nemá vystudovanou aprobaci pro daný obor, a u paní učitelky, která vyučuje ve speciální třídě. Po domluvení rozvrhu s vyučujícími, kdy kterou třídu je možno navštívit, nakonec hlavní „hudebkářka“ odřekla spolupráci. Jako důvod uvedla, že si nepřeje, aby se o ní někde psalo a že nechce, aby autorka navštívila její hodiny, jelikož není aprobovaná pro daný předmět a píše si vždy jednu přípravu pro všechny ročníky stejnou. Proto byla o spolupráci požádána poslední vyučující HV, která učí tento předmět ve své třídě.

Obě vyučující byli velmi milé a byla s nimi dobrá spolupráce.

Učitelka 1 (dále jen U1) – Její aprobací je matematika a fyzika. Hudební výchovu vyučuje ve třídě, kde je třídní učitelkou. Základní vzdělání k vyučovanému předmětu získala na základní umělecké škole, kde se učila hudební nauce a hře klavír, kterým doprovází svou třídu při pěveckých činnostech. Paní učitelka je zásadová, náročná, ale přitom velmi přátelská. Se svými žáky má velmi kladný vztah. Žáci ji respektují, uznávají a mají rádi.

Učitelka 2 (dále jen U2) – Paní učitelka je jedinou aprobovanou vyučující v oboru hudební výchovy na Základní škole Hlinecká. Vystudovala obor ČJ – HV pro druhý stupeň základní školy na pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Jejím druhým oborem, kterému se věnuje již 18 let, je speciální pedagogika. V hodinách HV doprovází své žáky při zpěvu na klavír.

Třídy

8. A

Ve třídě bylo při hospitaci 16 žáků. HV mají ve středu pátou hodinu (11:50 – 12:35). Vyučuje ji zde jejich třídní paní učitelka „U1“. Teorii probírají ve své kmenové třídě a na pěveckou činnost se přesouvají ke klavíru do učebny hudební výchovy. Žáci jsou velmi klidní a ukáznění.

7. – 9. Z

Speciální třídu momentálně navštěvuje malé množství žáků, tak jsou na některé předměty spojeni. Paní učitelka „U2“ zde vyučuje hudební výchovu každý pátek od 11:50 do 12:35 (pátou vyučovací hodinu). Třída je velmi neukázněná. Zájem o HV projevují asi tři žáci z celé třídy. Při hospitaci bylo ve třídě přítomno 12 žáků. Hudební výchovu mají buď ve své třídě, kde mají i klavír, anebo také čas od času navštěvují učebnu HV s interaktivní tabulí.

Základní škola Týn nad Vltavou, Malá Strana

Ve druhé místní základní škole se vzdělává 700 žáků. Také zde jsou zřízeny dvě speciální třídy. Ve škole funguje školní družina a jídelna, kde je možné odhlašování obědů online. Od roku 2005 škola zřizuje na druhém stupni třídy s rozšířenou výukou tělesné výchovy. Od třetího ročníku je vyučován anglický či německý jazyk, podle zájmu žáků.

Budova školy tvoří po architektonické stránce pěknou dominantu břehu řeky Vltavy a části města zvané Malá Strana. Kolem školy se rozléhá park, hřiště s antukou, dopravní hřiště a pozemky. Areál je uzavřen oplocením s dvěma vjezdy a třemi brankami pro pěší. Škola je dobře dostupná dojíždějícím žákům, jelikož stojí v blízkosti autobusového nádraží.

Pro veřejná vystoupení, výstavy prací žáků a jiné události je využívána prostorná hala školy s jevištěm.

Pedagogický sbor má kolem 39 členů, někteří nepracují na plný úvazek. Mezi nimi je ředitelka školy, její dva zástupci, výchovná poradkyně, metodička prevence sociálně patologických jevů, dvě speciální pedagožky, dvě asistentky pedagoga a tři vychovatelky školní družiny.

Učitelé

Z pedagogů vyučujících hudební výchovu byli ke spolupráci navrženi ředitelkou školy dva pedagogové. Ani jeden z vyučujících není aprobovaný pro daný předmět. Vyučování HV jim bylo svěřeno z důvodu absence aprobovaného učitele na škole (rodičovská dovolená) a dále díky tomu, že mají alespoň základy hudebního vzdělání, které získali na Základní umělecké škole. S učiteli byla výborná spolupráce.

Učitelka 3 (dále jen U3) – Paní učitelka je mladá, má dvě malé děti. Vystudovala aprobaci: ČJ – náboženství, etika. Hudební výchovu vyučuje třetím rokem. Potřebné základní vzdělání pro výuku HV získala na Základní umělecké škole, kde se učila hudební nauce a hře na klavír. Při hodinách hudební výchovy využívá k doprovodu žáků elektrické klávesy.

Učitel 4 (dále jen U4) – Pan učitel vystudoval ČJ – VV/ZŠ na Pedagogické fakultě v Českých Budějovicích. Výuce HV se věnuje druhým rokem. Své základní vzdělání z oblasti hudby získal taktéž na Základní umělecké škole, kde se učil hudební nauce a hře na flétnu a klarinet. Dále jako samouk hraje na kytaru, na níž doprovází své žáky v hodinách HV při zpěvu.

Třídy

6. B

Ve třídě je celkem 18 žáků, ale v době výzkumu jich bylo zúčastněno pouze dvanáct. HV ve třídě vyučuje paní učitelka „U3“. Hudební výchovu mají v pondělí pátou vyučovací hodinu (11:45 – 12:30). Žáci jsou poměrně klidní a zaujatí pro práci. HV mají v klasické třídě, do které si paní učitelka nosí CD přehrávač nebo klávesy.

7. B

Třidu navštěvuje v plném počtu 21 žáků. HV mají v pátek poslední (šestou) hodinu (12:40 – 13:25). Na hudební výchovu mají též paní učitelku „U3“. HV mají zpravidla v klasické třídě. Při výzkumu navštívili multimediální učebnu, která je vybavena velkým počtem počítačů, jež přesahuje počet žáků v dané třídě. Žáci vypracovávali zadaný test pomocí vyhledávání na internetu a při hledání mohli poslouchat do sluchátek svou oblíbenou hudbu.

8. B

Ve třídě je zapsáno 20 žáků. Hudební výchovu mají hned první den v týdnu a to sedmou vyučovací hodinu (13:35 – 14:20). Učitelem HV je v této třídě „U4“. Ve třídě je příšerné horko, které nelze vyvětrat. Žáci jsou neukáznění, rozptýlení vedrem a dusnem ve třídě. HV mají v kmenové třídě, kam si pan učitel donáší CD přehrávač a notebook, který napojí na dataprojektor, který je zabudovaný ve třídě.

9. B

Hudební výchovu, kterou učí pan učitel „U4“, mají žáci v pátek třetí hodinu (9:55 – 10:40). Třída je poměrně neklidná s počtem 20 žáků. Třída je zaměřena na tělesnou výchovu a jezdí na spoustu zápasů a soutěží, díky nimž HV často odpadá.

5.3 Vlastní šetření

V rámci výzkumného šetření byl veden rozhovor s učiteli obou základních škol, kteří vyučují hudební výchovu na druhém stupni. Byly navštíveny jejich hodiny, kdy autorka byla přítomna jejich průběhu formou hospitace. Po skončení sledovaných hodin byl proveden rozhovor s vyučujícími a také se čtyřmi žáky z jednotlivých navštívených tříd. Žáci byli vybráni podle třídního abecedního seznamu – jednalo se o první dvě děvčata a poslední dva chlapce.

Dílčí cíl č. 1: **Zmapovat osobnost jednotlivých učitelů hudební výchovy z výzkumného souboru včetně jejich teoretických a praktických předpokladů k vyučování daného oboru.**

Základní škola Hlinecká

Učitelka 1 (U1)

Je v dané třídě třídní učitelkou. Má vystudovanou aprobaci Matematika – Fyzika pro druhý stupeň ZŠ. Pro obor hudební výchova má vzdělání pouze ze Základní umělecké školy. Dále se v oboru nevzdělává. Hudební výchovu učí třetím rokem. Na Základní umělecké škole se vyučila hře na klavír, jehož prostřednictvím doprovází žáky při zpěvu. Písňe ke zpěvu vybírá podle předem daných osnov hudební výchovy pro osmý ročník. V jejích hodinách se objevuje výklad – dějiny hudby, referáty, poslech, zpěv, teorie – noty, pomlky. Jednou v osmé třídě zkusila zařadit do hodiny tanec, ale žáci nebyli ochotni se přizpůsobit. Díky špatné zkušenosti neměla odvahu to znovu zkusit. Vyučující nevyužívá k doprovodu Orffovy nástroje ani nezařazuje vícehlas. V rámci hudební výchovy letos nenavštívila žádné kulturní akce či jiné hudební programy. Paní učitelka má představu, jak hudebně žijí její žáci, co poslouchají, kdo navštěvuje Základní uměleckou školu. V hudební výchově spatřuje význam v rozšiřování oblasti vzdělávání.

8. A.

Dívka 1 – Má hudební výchovu ráda. Je spokojená s tím, jak paní učitelka vyučuje HV. V hodinách ji baví čtení a vypracovávání referátů, jelikož se dozví spoustu zajímavých věcí. Zato zpívání není zrovna její oblíbená činnost. V hodinách by přivítala téma současné moderní hudby, moderní skladatelé, interpreti a žánry. Vyučující je podle ní odborníkem v daném oboru a v hodnocení není nikterak náročná. Hodnocení se vztahuje na referáty a testy. Na hodiny hudební výchovy se nijak nepřipravuje, pouze na ohlášené testy. Ve škole není pěvecký sbor, ale ani o něj nemá zájem.

Dívka 2 – Hudební výchova ji baví. S tím, jak paní učitelka vyučuje hudební výchovu, je spokojená. V hodinách HV ji baví zpěv a nemá ráda referáty. Uvítala by více poslechu moderní hudby. Na otázku, zda je vyučující podle ní pánem svého oboru, odpověděla, že ani ne. Co se týče požadavků, je vyučující náročná. Se spolužáky se shodla, že paní učitelka hodnotí písemky a referáty, že ve škole není sbor a ani by o něj neměla zájem. Na hodiny hudební výchovy nemá potřebu se učit.

Chlapec 1 – Hudební výchovu chlapec nemá rád, nebaví ho žádná činnost v hodinách. Zhodnotil, že je spokojený se stylem výuky. V hodinách mu nejvíce vadí zpívání a hudební nauka – zejména noty. V hodinách by uvítal pouštění filmů – o skladatelích, muzikály. Též odpověděl, že vyučující hodnotí referáty a testy. Na hodiny HV se rozhodně nepřipravuje. Na otázku, zda je ve škole sbor, odpověděl, že ne a že by o něj nestál.

Chlapec 2 – Druhého chlapce hudební výchova baví. S výukou paní učitelky je spokojený. V hodinách ho baví čtení referátů a poslech, jelikož se dozví nové informace o skladatelích. Jeho nejméně oblíbenou činností je zpívání. Rád by v hodinách uvítal více poslechu moderní hudby. O učitelce se vyjádřil, že ví, o čem mluví. Na poslední otázky odpověděl stejně jako spolužáci – učitelka získává klasifikaci z testů a referátů, sbor na škole není a ani by ho nenavštěvoval a na hodiny HV se neučí.

Učitelka 2 (U2)

Paní učitelka vystudovala na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích na pedagogické fakultě obor Český jazyk – Hudební výchova pro druhý stupeň základní školy. Dále studovala druhý obor – Speciální pedagogika. V mládí studovala hru na klavír, kterou během studií dále rozvíjela. V dětství zkoušela i hru na kytaru, ale u ní nezůstala. Během své pedagogické praxe vystřídala 3 pracoviště. Hudební

výchovu vyučovala 10 let, pak nastoupila jako vyučující ve speciální škole, kde působí již 18 let. Hodiny hudební výchovy doprovází na klavír a žákům dává k dispozici Orffovy nástroje. Ve speciální třídě, kde vyučuje HV, nezpívá terciový dvojhlas, ale spíše kánony nebo rozklad kvintakordu. Dříve zařazovala do hodin tanec, ale nyní se od něho odvrací s argumentem, že žáci o to nestojí. Hodiny HV obohacuje využíváním interaktivní tabule, zkoušením karaoke. Součástí hodin je samozřejmě výklad dějin hudby a poslech (ukázky z CD, prostřednictvím interaktivní tabule – většinou kratší ukázky – poznávání hudebních nástrojů, ukázky z oper, atd. Dříve se pokoušela i o vlastní přednes skladeb – pro Elišku, S Ódou na radost,...). Teorii hudební nauky bere s žáky jen okrajově. Při zpěvu využívá zejména zpěvníky Já, písnička 1 – 3, dále zpívají různé lidové a moderní písně (někdy s využitím interaktivní tabule). S žáky navštěvuje pořady zprostředkované školou – z oblasti vážné hudby, Yamaha, atd. Ještě na pracovišti v Českých Budějovicích zařazovala ve speciální třídě do pěveckého repertoáru i romské písně (také v poslechu), dnes už o tento žánr děti ve speciální třídě nejeví zájem. Paní učitelka ví o dětech, které navštěvují Základní uměleckou školu (harmonika, zpěv, klávesy) a má také představu, jaký žánr je žákům nejbližší. V hudební výchově spatřuje význam v seznámení se s hudební tradicí našeho národa, s tvorbou našich hudebních skladatelů i se soudobou moderní tvorbou.

7. a 9. Z

Dívka 1 – Hudební výchovu má ráda a je spokojená s tím, jak ji paní učitelka vede. Z činností v hodinách HV má nejraději zpěv. Naopak teorie nepatří mezi oblíbenou činnost. Ve výuce by přivítala zařazení tance.

Dívka 2 – Má ráda hudební výchovu a je spokojená se stylem výuky paní učitelky. Z činností, zařazených v hodinách hudební výchovy, ji nejvíce baví zpěv a nejméně teorie. Uvítala by zařazení tance do hodin HV.

Chlapec 1 – Chlapec má hudební výchovu moc rád. Baví ho všechny činnosti, ale nejvíce zpívání. V hodinách by, stejně jako dívky, uvítal zařazení tance.

Chlapec 2 - Druhý chlapec se vyjádřil, že hudební výchovu zrovna nemusí. S výukou paní učitelky je však spokojen. Nejméně oblíbenou činností je probírání teorie, trochu lepší vztah má ke zpěvu, ale spíše z důvodu, že nemusí nic dělat. Na otázku, co by uvítal v hodinách HV, odpověděl: „Mě je to fuk, třeba taky tanec.“

Společně se shodli na odpovědích v posledních pěti otázkách. Vyučující je podle nich paní ve svém oboru. Předmětu rozumí a své vědomosti umí předat. Ve svých požadavcích není vůbec náročná, s čímž souvisí i odpověď na další otázku - Paní učitelka zkouší a hodnotí pouze látku, kterou žáci umí (noty) a ne jak zpívají, ale to, že vůbec zpívají. Na HV se nepřipravují, neučí se. Jsou informovaní, že na škole není veden pěvecký sbor. Kdyby existoval, rozhodně by do něj nechodili.

Základní škola Malá Strana

Učitelka 3 (U3)

Paní učitelka má vystudovaný obor český jazyk pro druhý stupeň základní školy a náboženství a etika pro střední školy. Hudební výchovu vyučuje na škole již třetím rokem. Potřebné vzdělání k výuce získala na Základní umělecké škole Karla Komzáka v Týně nad Vltavou a na teologické fakultě, kde při studiu probírali dějiny hudby. Význam předmětu spatřuje v tom, že se žáci seznámí se základními hudebními pojmy, písněmi. Mají jedinečnou možnost navštívit kulturní akce či koncerty. Na ZUŠ studovala hru na klavír, který však v učebnách na škole není a tak k doprovodu žáků při zpěvu využívá klávesy. Další nástroje, které v hodinách využívá, jsou Orffovy rytmické nástroje. Do svých hodin, jako snahu o inovaci, zařazuje zábavné kvízy, návštěvy koncertů, využívá audiovizuální tabule a zařadila i video ukázkou z muzikálu, která se dětem velmi líbila. S žáky zpívá zejména lidové a trampské písně. Tanec do hodin nezařazuje, jelikož si neumí představit, v jaké formě by ho měla podat (kroky standardních tanců, moderní tanec) a pochybuje, že by o něj děti měly opravdu zájem. Jelikož škola nemá moc peněz, tak je celkově pořádáno málo kulturních akcí, ale když, tak zejména koncerty vážné hudby. V hodinách HV zařazuje i poslech a to pomocí CD přehrávače, multimediální tabule, z počítače. Při poslechu občas zařadí výtvarné ztvárnění hudby, kterou slyší (zachycení pocitu, který z hudby mají, nálady, kterou z ní cítí). Vícehlas paní učitelka vzdala po jednom nevydařeném pokusu o kánon, jelikož žáci to schválně kazili. Vyučující má dobrý přehled o tom, jak hudebně žijí její žáci. Průběžně si povídají, o jakou hudbu se zajímají, jaký je jejich oblíbený zpěvák, kapela či zda hrají na nějaký hudební nástroj. Na svého oblíbeného interpreta si mohou udělat referát a představit ho svým spolužákům a připravit si k němu i hudební ukázkou.

6. B

Dívka 1 – Dívka má hudební výchovu ráda. S výukou paní učitelky je spokojená, nic by na ní neměnila. Z činností zařazených v hodinách HV má nejraději zpěv. Méně se jí pak zamlouvají referáty. V hodinách by přivítala méně psaní do sešitů a více zpívání. Paní učitelku vidí jako odbornici v oblasti hudby, která není ve svých požadavcích vůbec náročná. Klasifikaci získávají z vypracovaných referátů nebo malé jedničky ze zábavných kvízů. A hlavní známka je z velké písemky z teorie na konci školního roku. Na hodiny se neučí. Připravuje se jen v případě, že má vypracovávat referát. Žákyně je informovaná, že na škole není veden pěvecký sbor. Odpověděla, že i kdyby na škole byl, nechodila by do něj.

Dívka 2 – Žákyni hudební výchova baví. Je spokojená a tím, jak paní učitelka vyučuje HV. V hodinách jí nejvíce baví zpěv a poslech hudby. Co ale nemá ráda, jsou noty a celkově teorie. Ocenila by, kdyby se v hodinách HV více zpívalo. Učitelka je podle ní odbornice v daném předmětu a není vůbec náročná. Hlavní složkou klasifikace jsou testy na konci školního roku. Malé známky dostávají z referátů a kvízů. Na hodiny HV se celkově nepřipravuje, pouze když má vypracovávat referát. Na škole sbor není, a dívka o něj ani nemá zájem.

Chlapec 1 – Žáka hudební výchova baví. Výuka paní učitelky se mu líbí. V hodinách hudební výchovy nejraději poslouchá hudební ukázky. Činnost, která ho opravdu nebaví, je hudební nauka – konkrétně noty. V osnovách by uvítal témata ze současné hudby, teorii moderních žánrů. Paní učitelka podle žáka hudbě rozumí a své poznatky umí předat ostatním. V hodnocení se shoduje se spolužačkami – testy na konci školního roku, zábavné kvízy, referáty. Na hodiny se nepřipravuje. Stačí mu, když informace slyší v hodině. O sboru se vyjádřil jako jeho spolužačky – ví, že na škole není, a i kdyby byl, rozhodně by ho nenavštěvoval.

Chlapec 2 – Hudební výchova patří mezi chlapcovy oblíbené předměty. Vedení a výklad paní učitelky je pro něho uspokojivý. Celkově však v hodinách HV nemá oblíbenou činnost. Je to pro něho spíše odpočinková hodina, která je méně namáhavá. Referáty nepatří k jeho oblíbené činnosti v hodině. Ocenil by více kulturních akcí a koncertů během roku v rámci hudební výchovy. O paní učitelce se vyjádřil, že předmětu rozumí, v hodnocení je velmi mírná a celkově v požadavcích není náročná. Ohledně sboru odpověděl stejně se spolužáky – sbor na škole není, nenavštěvoval by ho.

7. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - Žádný z žáků nemá rád hudební výchovu a nejsou spokojeni s tím, jak paní učitelka vede výuku. Všichni rádi zpívají, ale paní učitelka této činnosti věnuje strašně málo času. Vadí jim, že stále píšou nějaké zápisky z teorie a dějin hudby. V hodinách HV by uvítali více zpívání a zábavného procvičování. Nepřijde jim, že paní učitelka rozumí danému předmětu. Shodli se, že ve svých požadavcích je náročná. Paní učitelka v hodinách hodnotí chování, noty. Velké testy píšou 1 – 2x za rok.

Učitel 4 (U4)

Pan učitel má vystudovaný obor český jazyk – výtvarná výchova pro druhý stupeň ZŠ. Hudební výchovu vyučuje druhým rokem. Základy pro tento obor získal na Základní umělecké škole Karla Komzáka v Týně nad Vltavou. Význam předmětu spatřuje v získání kladného vztahu k hudbě, povědomí o základních dějinách hudby a teoretických pojmech. V hodinách hudební výchovy využívá k doprovodu zpěvu kytaru a Orffovy nástroje. Ve svém osobním životě dále hraje na klarinet, zobcovou, sopránovou a sopránovou flétnu. V hodinách hudební výchovy se snaží o inovaci zařazením dramatické a výtvarné výchovy a skupinového způsobu výuky. Jinak zařazuje do hodiny poslech hudby, teorii, zpěv. Při zpěvu „jedou napříč žánrovým spektrem“. Písně čerpají zejména ze zpěvníků Já, písnička 1 – 3. Tanec do hodiny vložil pouze jako experiment: „Kdo dotančí ke dveřím, může jít domů.“ Ani to žáky k tanci nemotivovalo. Z kulturních akcí navštěvuje koncerty, které nabídne škola. Do hodin HV zařazuje poslech ve formě audio či audiovizuální. Z vícehlasu se s dětmi věnuje pouze kánonu, který se mu pro ně zdá nejsnazší. Ale ani ten žáci nezvládají. Pan učitel zpěv žáků zhodnotil takto: „Vícehlas je každá píseň kterou zpíváme. Intonace je přímo děsivá. Nejde tedy ani tak o vícehlas, jako spíše o různohlas.“ Pan učitel má výborný přehled o tom, jak hudebně žijí jeho žáci, jelikož jim na začátku každého roku dá dotazník, kde se jich ptá, co poslouchají, jaká kapela je jejich nejoblíbenější a proč, jakého interpreta nejvíce poslouchají, jestli hrají na nějaký hudební nástroj – pokud ano, na jaký.

8. B

Dívka 1 – Dívka má kladný vztah k předmětu hudební výchova, ale není spokojena s tím, jak ji pan učitel vyučuje. Z činností má nejraději zpěv, ale v hodinách se mu skoro vůbec nevěnují. Učitele vidí jako odborníka v oboru hudby. A podle jejího mínění není nikterak náročný.

Dívka 2 – Hudební výchovu má ráda, ale taktéž není spokojena s tím, jak pan učitel vede výuku. Nejraději ze všeho zpívá, ale v hodinách zpěvu není věnován žádný čas. Vyučující podle dívky rozumí hudbě a není ve svých požadavcích náročný.

Chlapec 1 a Chlapec 2 - Hudební výchova nepatří k jejich oblíbeným předmětům. Nejsou spokojeni se stylem výuky pana učitele zejména proto, že v hodinách vůbec nezpívají. V hodinách se nejraději věnují poslechu hudebních ukázek a rádi by se věnovali zpěvu. Vyučující je znalcem oboru a občas dokáže být náročný ve svých požadavcích.

Celkově se žáci na hodiny hudební výchovy musejí doma připravovat. Ve výuce by uvítali, kdyby mohli zpívat. S panem učitelem v hodinách hudební výchovy zpívali za celý rok pouze jednou. Pan učitel hodnotí zejména snahu, chování při hodině, referáty a písničky. Co nemají rádi všichni, jsou slohy a výpisky z učebnice. Sbor je na škole veden pouze na prvním stupni, na druhém ne. Dívky by měly zájem zpívat ve sboru, chlapci se raději věnují sportu.

9. B

Dívka 1 – Hudební výchovu nemá moc ráda. Nejraději ze všeho zpívá, ale zpívali asi jen 1x za rok. V hodinách jí vadí věčné psaní - výpisky z učebnic, zápisky z výkladu. Učitele vidí jako odborníka ve svém oboru, který není ve svých požadavcích náročný.

Dívka 2 – Má ráda hudební výchovu, ale v hodinách nemá žádnou oblíbenou činnost. Negativně však nahlíží na přemíru psaní, stejně jako její spolužačka. Učitel podle ní rozumí hudbě a někdy je náročný, někdy méně.

Chlapec 1 a Chlapec 2 – Chlapci mají hudbu rádi. Nejvíce je baví poslech hudby. Učitel je pro ně odborník ve svém oboru, který ve svých požadavcích na žáky není náročný. Chlapcům, též jako dívkám, vadí dlouhé psaní poznámek a výpisek a také písničky.

O sboru měli žáci správné informace, že na škole dříve byl, ale momentálně není veden. Zájem o zpívání ve sboru neprojeví. Všichni se shodli, že nejsou spokojeni se stylem výuky pana učitele. Přivítali by více zpěvu při hodinách HV. Žáci jsou hodnoceni za referáty a písničky.

Shrnutí:

Základní škola, Hlinecká

Většina žáků má hudební výchovu ráda. Se stylem výuky svého pedagoga jsou spokojeni. Nejoblíbenější činností ve speciální třídě je zpěv, kterému se věnují téměř každou hodinu. V osmém ročníku mají oblíbené spíše referáty. Zpěvu se v hodinách věnují, ale nepatří do jejich oblíbených činností, spíše naopak. Ve speciální třídě je nejméně oblíbenou činností teorie, hudební nauka. V osnovách by ve speciální třídě uvítali tanec, v osmém ročníku pak více poslechu moderní hudby či ukázky hudebně zaměřených filmů. Učitelé jsou pro žáky odborníky v předmětu hudební výchovy. Ve speciální třídě paní učitelka není vůbec náročná, oproti tomu v osmém ročníku hodnotí žáci požadavky paní učitelky jako náročné. Paní učitelka speciální třídy hodnotí pouze oblast, kterou žáci umí či to, že vůbec zpívají. V osmém ročníku získávají známky za vypracované a přednesené referáty a za písemné práce z dějin hudby, hudební nauky či znalosti slov písní. Na hodiny hudební výchovy se žáci doma neučí. Na škole není veden pěvecký sbor. Tázání žáci o něj ani nemají zájem.

Pouze jedna vyučující má k předmětu vystudovanou příslušnou aprobaci. Své vzdělání získala na Pedagogické fakultě, kde studovala obor ČJ – HV pro druhý stupeň základní školy. Druhá vyučující navštěvovala Základní uměleckou školu, kde získala základní vědomosti a dovednosti v oblasti hudby. V hodinách hudební výchovy doprovází obě učitelky své žáky na klavír. Ke zpěvu využívají knížky, zpěvníky Já, písnička či nakopírované připravené texty. Při zpěvu využívají k doprovodu též Orffovy rytmické nástroje. V hodinách se vyhýbají tanci - pohybové výchově. S dětmi navštěvují hudební akce pořádané školou. O svých žácích a zejména jejich hudebním životě mají učitelé přehled.

ZŠ Malá Strana

Starší žáci vedení panem učitelem mají HV celkem rádi, přestože nejsou spokojeni s tím, jak pan učitel vyučuje daný předmět. Ve třídách, kde vyučuje paní učitelka je to sporné – v šestém ročníku mají HV rádi všichni tázaní žáci a jsou spokojeni se stylem výuky paní učitelky, ale v sedmém ročníku se žákům styl výuky nezamlouvá a tak ani neprojevují žádný zájem o HV a jsou dokonce schopni říci, že ji nemají rádi. Na otázku, co je v hodinách nejvíce baví, odpovídali nejčastěji - zpěv, ale s dovětkem, že se mu celkově strašně málo věnují, spíš vůbec. Mezi další oblíbené činnosti na škole patří poslech hudebních ukázek. Všichni žáci se shodli, že jejich nejneoblíbenější činností v hodinách hudební výchovy je psaní – výpisky z učebnice, zapisování poznámek k referátům, psaní písemek, teorie. V hodinách HV by žáci přivítali zejména více zpěvu a více hudebních ukázek a teorie vztahující se k současné hudbě a žánrům. Učitele vidí jako odborníky v oboru hudební výchovy a shodují se též, že vyučující nejsou ve svých požadavcích na žáky nároční. Pouze žákům v sedmé třídě se paní učitelka nejvíce jeví jako odbornice v daném předmětu a pocítují, že je ve svých požadavcích náročná. V hodinách se nejvíce hodnotí referáty a testy z hudební nauky. Na hodiny se připravují pouze žáci osmého ročníku. V ostatních ročnících nemají potřebu se učit. Pouze pokud mají vypracovávat referáty či mají nahlášený test. Jen dvě dívky z tázaných žáků mají zájem o pěvecký sbor, ostatní o jeho zavedení zájem rozhodně neprojevují. Chlapci se vyjádřili, že raději budou sportovat.

Ani jeden z vyučujících nemá vystudovaný obor hudební výchova. Na Základní umělecké škole získali své základní vzdělání v oblasti hudby, díky kterému jim bylo přiděleno, z nedostatku učitelů, vyučování hudební výchovy. S žáky se zpěvu příliš nevěnují. Pokud ano, tak paní učitelka doprovází žáky na klávesy a pan učitel na kytaru. Vícehlas ani tanec v hodinách nezařazují. Navštěvují pouze hudební kulturní akce, které nabízí škola. O hudebním životě dětí mají vyučující přehled.

Dílčí cíl č. 2: Zjistit příkládanou hodnotu a vztah pedagoga k předmětu hudební výchova.

Základní škola Hlinecká

Učitelka 1

Vyučování hudební výchovy ve své třídě dostala přiděleno z důvodu nedostatku vyučujících, přestože nemá kvalifikaci na tento obor. V této třídě vyučuje i jiné předměty, ale HV nikdy neochudila na úkor jiného předmětu. V hudební výchově klade důraz na výsledky vzdělání – znalosti i na vybudování kladného vztahu k hudbě. Žáci v hodinách pracují samostatně – vyučující nezařazuje skupinovou činnost. Význam HV spatřuje v tom, že si žáci udělají přehled i o jiné hudbě než současné populární. Hudební výchova je pro ni na stejné úrovni s ostatními výchovami (VV, TV, Pracovní činnosti), ale ve vztahu k ostatním předmětům je HV trochu podřadná. Její vztah k hudbě je kladný, ale není jejím aktivním koníčkem. V hudbě se samovolně dál nevzdělává. Zkoušení ve třídě při hodinách hudební výchovy probíhá písemnou formou.

8. A

Dívka 1 - Ve srovnání s ostatními předměty jí přijde, že paní učitelka bere předmět okrajově.

Dívka 2 - Pro paní učitelku není předmět nijak důležitý.

Chlapec 1 - Vyučující je v předmětu mírnější než v ostatních.

Chlapec 2 - Předmětu nedává vyučující velkou váhu, jako například matematice. Hodnocení je mírnější.

Učitelka 2

Hudební výchova je její původní aprobací. Ve třídě vyučuje i další předměty, ale HV nikdy neošidila na úkor jiného předmětu, jelikož žáci HV mají rádi. Klade větší důraz na vztah k hudbě. Zastává názor, že kdo nehraje na žádný hudební nástroj, nepotřebuje znát noty. Z dějin se snaží je naučit alespoň nějaké základy, aby měli žáci přehled o nejznámějších autorech a stylech. Skupinovou práci do hodin nezařazuje. Přínos HV spatřuje v seznámení se se skladbami. Žáci mají jedinečnou možnost seznámit se s žánry jako je např. opera či navštívit divadla, kulturní akce v rámci programu pro školy. Největší význam spatřuje v předmětech ČJ, M a hudební výchovu bere na úrovni např. dějepisu – je jinak hodnocena. Vztah k hudbě má velmi kladný, ale má bohužel málo času se svému koníčku věnovat. Občas si s dcerou zahraje

čtyřručně na klavír, nebo si s přáteli společně zazpívá u ohně. Celkově hodnotí to, jestli žák vůbec zpívá, jestli si z minulé hodiny pamatuje alespoň něco. Pokud je žák šikovný na rytmizaci, zpěv, či umí hrát na nějaký hudební nástroj, dá mu možnost se projevit a získat dobrou známku. V hudbě se dále nevzdělává.

7. a 9. Z

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - Žáci se shodli v odpovědi – paní učitelka zdůrazňuje jiné předměty, jako je český jazyk, matematika,... Hudební výchova je volnější předmět, méně náročný.

Základní škola Malá Strana

Učitelka 3

Obor hudební výchova není její původní aprobací. Ředitelka školy nemá momentálně aprobovaného vyučujícího a paní učitelka má alespoň základy ze ZUŠ, tak jí byly hudební výchovy přiděleny. Ve třídách vyučuje i jiné předměty. Občas na úkor hudební výchovy dopisuje slohy, které nestačili žáci napsat v hodinách českého jazyka. Paní učitelka klade důraz především na vybudování kladného vztahu k hudbě, ale také jí přijde důležité, aby žáci měli alespoň základní znalosti z oblasti hudby. Tvořivost žáků se snaží rozvíjet pomocí referátů a prací ve skupinách. Hudební výchova je podle paní učitelky důležitou složkou vzdělávání. Žáci získají povědomí o hudební scéně – minulé i současné. Lze využít mezipředmětové vztahy - hudební výchovu lze v širokém spektru spojit s dalšími vyučovacími předměty. HV bere jako rovnocenný předmět s ostatními. Je strašné, když se děti zeptají, co si mají vzít na sebe, když jdou se školou na koncert vážné hudby. Spoustu rodičů dokonce děti omluvilo, aby nemuseli na koncert vážné hudby, jelikož oni sami s tím nesouhlasí. Paní učitelka má velmi kladný vztah k hudbě. Ráda navštěvuje koncerty a doma s dětmi pravidelně hraje na klavír a zpívá. Zkoušení probíhá v jejích hodinách formou testů a referátů. Občas hodnotí i zpěv na známky, ale pouze, když se žáci sami přihlásí, nebo ve dvojicích. Dalšímu vzdělávání se věnuje, ale spíše pro svou potřebu. Nově získané poznatky pak zařazuje výuky, snaží se obohatit osnovy HV.

6. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - V odpovědích na otázky vztahující se k druhému cíli, odpovídali všichni stejně. Hudební výchovu vnímají jako oddechovější předmět. Paní učitelka předmětu nedává stejný důraz jako např. českému jazyku (ČJ je důležitější). Vyučující je v hodnocení velmi mírná a v požadavcích není vůbec náročná.

7. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - Vyučující má žáky na více předmětů. Žáci vnímají, že paní učitelka bere na stejné úrovni český jazyk a hudební výchovu. Občanská nauka je volnější, více se dívají na videa.

Učitel 4

Hudební výchova není učitelovou původní aprobací. Na otázku, proč mu bylo vyučování přiděleno, zavtipkoval: „To je mi záhada. Nejspíš díky mým základům, které jsem získal na ZUŠ.“ Ve třídách vyučuje i jiné předměty. Hodiny hudební výchovy občas ošidí na úkor jiného předmětu – zejména českého jazyka, když potřebuje dopsat sloh či doposlechnout film. Panu učiteli záleží na vybudování kladného vztahu žáků k hudbě. Z teorie vyžaduje po žácích jen základy, jelikož alespoň za něco známku dát musí. V hodinách zařazuje i skupinovou a samostatnou práci formou výpisků a zpracování nějakého tématu. Podle vyučujícího je hudební výchova pro děti přínosná a je dobře, že je zařazena v osnovách druhého stupně. HV je výchova ke vkusu, díky níž získají také všeobecný přehled o hudbě a kultuře vůbec. „To je však to, co si myslím já. V reálu to vypadá úplně jinak. Hudební výchova je zanedbatelná. Žáci ji berou jako odpočinkový předmět. Přistupují k ní stylem – musíme to tu přežít. Neprojevují žádný zájem. Když jdeme navštívit koncert, vyučující z toho nic nemá, jelikož pořád někoho ze žáků umravňuje.“ Učitelův vztah k hudbě je velmi kladný. Sám hraje s přáteli v amatérské skupině, se kterou se každý rok zúčastňuje country soutěže, ve které slavili i úspěchy na „medailových“ pozicích. Rád se s přáteli schází u ohně, kde se hrají zejména trampské písně, folk,... Zkoušení při hodinách hudební výchovy probíhá písemnou formou. Další známky získává i ze zadaných referátů. Nikdy nezkouší zpěv. Sám to jako dítě nesnášel, takže to nedělá ani svým žákům. Je si vědom, že každý není

nadaný na zpěv, tak nezná důvod, proč by se měl před žáky „ztrapňovat.“ Dalšímu vzdělávání se v oblasti hudební výchovy nevěnuje – spíše všeobecnému přehledu.

8. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - Vnímají, že pan učitel bere hudební výchovu na stejné úrovni s dalšími předměty. Rozhodně ji nepodceňuje. Možná je trochu mírnější v klasifikaci.

9. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - Pan učitel, podle žáků, bere hudební výchovu na stejné úrovni s ostatními předměty.

Shrnutí:

Základní škola, Hlinecká

Obě vyučující jsou podle žáků v předmětu hudební výchova v hodnocení a v požadavcích mírnější oproti jiným předmětům ve třídě jimi vyučovaných.

Vyučující plní v daných třídách roli třídní učitelky. Kladou důraz na získání znalostí o hudbě, ale především na vybudování kladného vztahu žáků k hudebnímu umění. Hudební výchovu nevidí jako hlavní předmět, spíše na úrovni ostatních výchov či dějepisu, zeměpisu. Hudba je též jejich aktivním koníčkem, ale dalšímu vzdělání v oboru se nevěnují. Klasifikaci získávají z referátů či drobných testů. Hudební výchova má v osnovách dle vyučujících svou důležitou úlohu.

Základní škola, Malá strana

Na žáky v osmém a devátém ročníku působí, že pan učitel bere HV na stejné úrovni s ostatními předměty. V šesté třídě vidí HV jako oddechovější předmět z pohledu paní učitelky – ve svých požadavcích není náročná a její hodnocení je mírnější. V sedmé třídě paní učitelka vyučuje HV a ČJ, které hodnotí podle žáků, na stejné úrovni a mírnější je v občanské nauce.

Učitelům bylo přiděleno vyučování hudební výchovy, přestože jejich aprobace je zdaleka jiná. Ve třídě, kde jsou třídními učiteli či zde vyučují hlavní předmět, český jazyk, cítí u žáků lepší autoritu. Kladou důraz především na vybudování kladného

vztahu žáků k hudbě. Předmět hudební výchova je dle vyučujících podřadnější než např. český jazyk či matematika a jazyk, ale není zcela bezvýznamný. U dítěte rozvíjí emoce, příjemný prožitek z hudby, atd. Hudba je pro vyučující v osobním životě koníčkem. Dalšímu vzdělávání v oboru se věnují jen pro své soukromé účely. Klasifikaci získávají z referátů a písemných testů.

Dílčí cíl č. 3: Seznámit se s obsahem hudební výchovy ve školních vzdělávacích programech jednotlivých škol.

Základní škola Hlinecká

Škola není zaměřena na rozšířenou výuku žádného předmětu. Cílem je zajistit kvalitní vzdělání v prostředí, v němž se cítí bezpečně a spokojeně.

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání s programem Škola pro všechny je zpracovaný podle RVP ZV.

Hudební výchova se na druhém stupni ve všech ročnících vyučuje jednu hodinu týdně. Výuka probíhá v učebnách určených pro hudební výchovu. Z forem a metod práce se využívá kolektivní a samostatná práce, projektové a skupinové vyučování.

Učitelka 1

Na vypracování Školního vzdělávacího programu se paní učitelka nepodílela. ŠVP podle ní není pro jejich školu v oblasti hudební výchovy ničím specifický.

8. A

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - Žáci odpověděli jednotně, že jim v hodinách hudební výchovy chybí současná hudba – poslech moderní hudby a povídání o autorech a interpretech populární hudby. Minulost jim prý k ničemu není.

Učitelka 2

Na vypracování ŠVP se paní učitelka podílela. Pro speciální třídu jsou osnovy upravené – věnují se spíše zpěvu, rytmizaci; teorii berou pouze okrajově.

7. a 9. Z

Dívka 1, Dívka 2 - Dívkám v hodinách chybí současná hudba – poslech a výklad o interpretech moderní hudby.

Chlapec 1, Chlapec 2 - Chlapcům v hodinách nic nechybí. Jsou s osnovami spokojeni.

Základní škola Malá Strana

Školní vzdělávací program vychází z koncepce Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Cílem je pomoci žákům utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout základ všeobecného vzdělání.

Hudební činnosti prováděné v HV rozvíjí celkovou osobnost žáka v jeho hudebnosti a projevují se jeho dovednostmi sluchovými, rytmickými, pěveckými, intonačními, hudebně pohybovými, hudebně tvořivými a poslechovými. Spolu s výtvarnou výchovou tvoří HV vzdělávací oblast Umění a kultura. HV vede žáka prostřednictvím vokálních, instrumentálních, hudebně poslechových a hudebně pohybových schopností k porozumění hudebnímu umění, k aktivnímu vnímání hudby. Vokální činnosti rozvíjí u žáka práci s hlasem, upevňování správných pěveckých návyků a hlasové hygieny. Instrumentální činnosti u žáka dále rozvíjejí hru na jednoduché hudební nástroje. Při hudebně pohybových činnostech umožňuje žákovi sebevyjádření hudby pomocí pohybu, tance a gest. Poslechové činnosti umožňují žákovi aktivně vnímat znějící hudbu, učí žáka hudbu analyzovat a interpretovat. Na druhém stupni základní školy se HV vyučuje jednu hodinu týdně. Výuka probíhá v klasické vyučovací třídě a je doplněna návštěvou různých kulturních akcí a sledování pořadů a filmů s hudební tematikou. V hodinách hudební výchovy by se měla objevit samostatná a kolektivní práce, krátkodobé projekty a skupinové vyučování.

Učitelka 3

V době, kdy byl vytvářen školní vzdělávací program, byla na mateřské dovolené, takže se na něm nepodílela. Pro jejich školu v oblasti hudební výchovy nevidí nic specifického.

6. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - Žáci se shodli, že v osnovách hudební výchovy jim chybí zejména současná hudba. Více poslechu, více zmínek o soudobých autorech, interpretech, žánrech, skupinách, netradičních hudebních nástrojích.

7. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - V osnovách předmětu žákům nic nechybí. Schází jim pouze zpěv, kterému se nevěnují, přestože je v osnovách zařazen.

Učitel 4

Na vytváření ŠVP pro hudební výchovu se nepodílel. Specifikum pro školu vidí v pódiu, které ve škole mají. Jelikož však nebyl vybrán jejich projekt s žádostí o dotaci, chybí na pódiu ozvučení.

8. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - V osnovách hudební výchovy žákům nic neschází. Nepřišli na nic, čím by si hudební výchovu zpestřili, aby pro ně byla zajímavější a stala se oblíbenějším předmětem.

9. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - V osnovách hudební výchovy žákům chybí v teorii probírání hudebních nástrojů – obrázky, hudební ukázky.

Shrnutí:

Základní škola, Hlinecká

V osnovách hudební výchovy žákům chybí zejména tematika současné moderní hudby.

Na vytváření ŠVP se podílela jen učitelka U2, která však vytvářela ŠVP pro speciální třídy. V oblasti hudební výchovy nemá škola žádná specifika.

Základní škola, Malá Strana

V osnovách dvěma třídám nic neschází. Ve dvou zbývajících ročnících chybí žákům současná hudba a hudební nástroje, které ale v osnovách jistě jsou obsaženy, takže je musel některý z předchozích učitelů ve výuce HV vynechat.

Ani jeden z vyučujících se nepodílel na vytváření ŠVP pro hudební výchovu. Specifikum dané školy v oblasti hudby vidí zejména v pódiu v aule školy, kterému zatím bohužel schází ozvučení, na který byla vypsána žádost o grant, ale nebylo jí vyhověno.

Dílčí cíl č. 4: **Pozorovat využívání forem práce a zařazení všech náležitostí v hodině HV.**

Základní škola Hlinecká

Učitelka 1

Hodina, kterou autorka navštívila, byla klasickou hodinou HV. Vyučující se snaží zařazovat všechny složky výchovy. Podle paní učitelky žáci neradi zpívají, jelikož jsou ve věku, kdy se před ostatními stydí. Proto se v hodinách věnují více poslechu a teorii.

8. A

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - Žáci se shodli v odpovědi na všech otázkách. Hodina, na kterou se diplomantka přišla podívat, byla stejná jako hodiny ostatní. Vyučující se v hodinách hudební výchovy věnuje především teorii. V hodinách nezadává vyučující žádné skupinové práce, jen samostatné – referáty. Tanec ani jiné pohybové aktivity paní učitelka do výuky nezařazuje. Jen jedna dívka projevila trochu zájem, o zařazení tance do hodin. Ostatní zájem nejeví.

Učitelka 2

Hodina, kterou autorka měla možnost vidět, byla obvyklou hodinou. Paní učitelka se snaží v rámci hodiny zařazovat různé činnosti – zpěv, poslech, rytmický doprovod na Orffovy nástroje, využívání interaktivní tabule spojeno zejména s výkladem hudební teorie (skladatel, dílo, ukázka díla). Žáci podle vyučující velmi rádi

zpívají a doprovází se na Orffovy nástroje a nemají rádi poslech vážné hudby a teorii. Záměrně žádné činnosti nevynechává, ale větší časovou relaci věnuje zpěvu.

7. a 9. Z

Hodina, kterou autorka navštívila, podle žáků rozhodně nebyla obvyklou. V hodinách, jak uvádí žáci, obvykle nezpívají, což se ale rozchází s odpovědí paní učitelky i s jejich pozdější odpovědí na otázku: „Čemu je věnováno ve výuce nejvíce času?“ Všichni tázaní žáci odpověděli – zpěvu. Hodina byla neobvyklá tím, že byli ve třídě s interaktivní tabulí a paní učitelka jim na ní pouštěla ukázky hudebních nástrojů a oni měli poznávat, o jaký nástroj se jedná a zároveň ho najít na obrázcích, které ležely na lavici. V hodinách nepracují ve skupinách. Tanec a pohyblivé aktivity do hodin HV zařazeny nejsou, přestože by o ně žáci měli zájem. Je však otázkou, jak by se k tomu pak postavili.

Základní škola Malá Strana

Učitelka 3

V 7. B to byla neobvyklá hodina, jelikož multimediální počítačovou třídu nenavštěvují. Ale protože byla po dlouhé době volná, tak paní učitelka využila příležitosti. V 6. B šlo o klasickou strukturu hodiny. Činnosti v každé třídě přizpůsobuje dětem – podle jejich schopností a zájmu. Ve třídách nemají v oblibě hudební teorii, rádi zpívají a využívají audiovizuální technologii. Celkově se paní učitelka snaží věnovat všem činnostem hudební výchovy rovnoměrným dílem. V některé hodině dá větší časový rozměr zpěvu, další hodinu pak probírají látku, další se věnují z větší části poslechu.

6. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - Kvízy, které vyučující zařadila do hodiny, kterou jsem navštívila, vnímaly děti jako novinku. Většinou se zabývají pouze referáty, teorií a notami. V hodinách hudební výchovy pracují pouze samostatně, skupinová práce zatím ve výuce zařazena nebyla. Stejně je tomu s tancem či jinou pohybovou aktivitou. Žáci se ale vyjádřili, že by o tanec ani zájem neměli.

7. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - Nešlo o klasickou hodinu, jelikož byli poprvé v počítačové učebně. Nejvíce času se v hodinách hudební výchovy věnuje zápiskům z výkladu. Skupinovou práci paní učitelka prozatím do hodin nezařadila. Stejně je tomu u tance, o který by tázaní žáci měli zájem (spíše o různé druhy moderního tance).

Učitel 4

Skladba hodin, jež diplomantka viděla, byla dle žáků stejná s ostatními hodinami HV. Při hudební výchově žáci přednášejí své vypracované referáty, věnují se poslechu, teorii, promítání. Žáci nemají rádi hudební teorii. Oblíbenější činností je pro ně využití audiovizuální technologie při hodině či zpěv. Pan učitel záměrně vynechává zpěv písní a věnuje se více poslechu, výkladu a referátům.

8. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - Hodinu žáci nevnímali jako každou jinou. Dnes byla poprvé zařazena i skupinová práce při vypracovávání úkolu – výpisky. Ve výuce předmětu je dána největší váha teorii. Tanec ani pohybovou aktivitu vyučující do hodiny nezařazuje.

9. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - Hodinu, na které autorka byla přítomna, vnímali žáci jako lepší. Látka byla podaná zábavnější formou. V hodinách je nejvíce času věnováno zápiskům z výkladu a čtení z učebnice. Při hudební výchově nepracují ve skupinách. Tanec ani jiné pohybové aktivity nejsou do hodin HV zařazeny.

Shrnutí:

Základní škola, Hlinecká

Výuka při navštívených hodinách se lišila pouze u speciální třídy, kdy žáci říkali, že v jiných hodinách pouze zpívají. Při hospitaci měli zařazen poslech a v teoretické části probírali hudební nástroje. Ve speciální třídě je nejvíce času

věnováno zpěvu, v osmém ročníku zejména teorii. Při hodinách hudební výchovy nevyužívají paní učitelky formu skupinové práce a také nezařazují do hodin tanec.

Obě vyučující se snaží v hodinách hudební výchovy zařadit všechny složky výchovy. Ve speciální třídě věnují převážnou část hodiny zpěvu, který žáky velmi baví. Učitelka „U1“ cítí, že žáci neradi zpívají, jelikož jsou ve věku, kdy se stydí a tak převážnou část hodiny tvoří poslech hudby a referáty.

Základní škola, Malá Strana

Ve všech třídách žáci zhodnotili, že autorkou navštívené hodiny neměly obvyklou skladbu či podobu. Sedmý ročník navštívil multimediální učebnu, čemuž byl přizpůsoben program hodiny. V šestém ročníku paní učitelka zařadila kvízy a „osmisměrky“ na malé jedničky a v deváté třídě cítili z hodiny zábavu a lepší atmosféru. Nejvíce času se ve všech ročnících věnuje psaní zápisků, výpisků z knížek a také přednesu vypracovaných referátů. V hodinách HV vyučující nezařazují skupinovou práci. V osmém ročníku byla zařazena poprvé – zpracování článku z učebnice ve dvojicích. Tanec ani jiné podobné pohybové aktivity v hodinách zařazeny nejsou a pouze v sedmém ročníku o něj žáci projeví zájem, přestože nevěděli přesnou podobu, jak si výuku představují.

Učitelka „U3“ se snaží prostřídat v hodinách všechny složky hudební výchovy. Učitel „U4“ záměrně vynechává zpěv a věnuje se spíše poslechu hudby a referátům. Hodiny navštívené diplomantkou se nelišily od hodin běžných, krom jedné třídy, která navštívila předem zmluvenou multimediální počítačovou učebnu.

Dílčí cíl č. 5: Postřehnout motivovanost žáků a celkovou atmosféru ve třídě v hodinách hudební výchovy.

Základní škola Hlinecká

Učitelka 1

Hodinu se snaží vždy odučit tak, jak si ji připravila. Ve třídě stojí ve funkci třídní učitelky, což je podle ní přínosnější pro práci a vzájemný vztah mezi vyučujícím a žáky v hodinách hudební výchovy. V hodinách nezaznamenává větší kázeňské problémy oproti jiným předmětům, které ve třídě vyučuje. Atmosféru ve třídě cítí jako

dobrou, ale celkově hodnotí zájem o tento předmět velmi negativně. Žáci podle ní nemají zájem o hudební výchovu.

8. A

Dívka 1 – Dívka je ráda, že je hudební výchova zařazena do osnov, ale nepociťuje, že by pro ni byla nějak užitečná, důležitá. Nejvíce ji v hodinách baví referáty. Celkově je jí jedno, jestli začíná hodina hudební výchovy. Nepociťuje žádnou pozitivní změnu oproti ostatním předmětům.

Dívka 2 – Druhé dívce je úplně jedno, jestli je předmět HV zařazen ve vzdělávání. Nemyslí si, že by byl pro ni nějak důležitý. Nejvíce ji v hodinách baví zpěv. Na hodinu se ale nijak obzvlášť netěší.

Chlapec 1 – Chlapec zhodnotil, že by nemusela být HV v osnovách zařazena, jelikož ho nebaví. Na hodiny hudební výchovy se rozhodně netěší.

Chlapec 2 – K zařazení předmětu HV do vzdělávání se staví neutrálně – nevadí mu. V hodinách hudební výchovy ho nejvíce baví poslech hudby. Na výuku se nijak netěší, je mu jedno, že je zařazena v rozvrhu.

Všichni odpověděli shodně na 3. a 4. otázku. Nikdy si nikdo nezkoušel připravit samostatný výstup, ani navrhnout paní učitelce nějakou činnost.

Učitelka 2

Vyučující se snaží dodržet strukturu hodiny podle příprav, které si připravuje. Ale dokáže přizpůsobit činnosti v hodině podle unavenosti či pozornosti žáků. Pociťuje, že pro vzájemný vztah mezi učitelem a žáky je přínosnější, když třídu vyučuje i na jiný předmět. Oproti některým předmětům registruje vyučující v hodinách hudební výchovy větší kázeňské problémy. Atmosféra ve třídě bývá uvolněná, odpočinková. Žáci se na hodiny HV těší.

7. a 9. Z

Dívka 1 – Zařazení předmětu HV do vzdělávání necítí jako důležité a přínosné.

Dívka 2 – Je ráda, že je hudební výchova zařazena do osnov, jelikož ji baví.

Chlapec 1 – Je též spokojen s tím, že je HV součástí vzdělávání. Má kladný vztah k hudbě. Hodiny hudební výchovy ho velmi baví, naplňují.

Chlapec 2 – Chlapec si rozhodně nemyslí, že je pro něj HV nějak důležitá. V životě ji nevyužije. V osnovách vzdělávání by vůbec nemusela být zařazena.

Základní škola Malá Strana

Učitelka 3

Posloupnost činností v rámci hodiny nedodrhuje striktně – zařazuje aktivity dle aktuální atmosféry ve třídě. Ve třídě má paní učitelka lepší kázeň, jelikož má žáky i na jeden z hlavních předmětů – český jazyk. Domnívá se, že pokud vyučující učí ve třídě pouze hudební výchovu, může mít s kázní problémy. Zároveň však pocítuje, že v jejích hodinách českého jazyka je rozhodně kázeň mnohem lepší než při hodinách hudební výchovy. Atmosféra v hodinách je různá. Závisí na hodině, ve které se vyučuje nebo po jakém předmětu následuje, či jakému předchází. Zájem dětí o tento obor je velmi malý. Pouze u pár žáků.

6. B

Dívka 1 – Dívka je ráda, že je HV zařazena v osnovách, ale zastává názor, že v budoucnu ji v životě nebude potřebovat. Nejvíce jí v hodinách baví poslech hudby.

Dívka 2 – Hudební výchovu ve vzdělávání vítá, je to pro ni odpočinková hodina. Nemyslí si, že je pro ni nějak důležitá v budoucnu. V hodinách se jí nejvíce zalíbilo čtení referátu.

Chlapec 1 – Se zařazením hudební výchovy do osnov na druhém stupni je spokojen, ale v teorii nevidí smysl proč se jí učit. Příjemný je pro něho poslech a informace o skladatelích, ale hudební nauku bere jako nepotřebnou k životu. Nejlepší částí hodiny je pro chlapce, když někdo ze spolužáků čte referát, jelikož si jich v tu chvíli paní učitelka nevšímá.

Chlapec 2 – Chlapec nepocítuje hudební výchovu jako životně důležitou, ale z osnov by ji neodstraňoval. Je to volnější hodina, při které si odpočinou a takové jsou v rozvrhu také důležité. Z činností, zařazených ve výuce HV, má nejraději poslech hudby. Vážná hudba mu nevádí, ale raději by poslouchal i něco ze současnosti.

Nikdo ze třídy si zatím nepřipravil žádný výstup, kromě zadaných referátů. Paní učitelce zatím nezkoušeli navrhnout nějakou činnost, která by je bavila, ale domnívají se, že by jim nevyhověla. Na hodiny hudební výchovy se těší. Je to pro ně

příjemná změna po českém jazyce. Při hodině HV si odpočinou, odreagují se, uvolní. Při poslechu přijdou na jiné myšlenky.

7. B

Dívka 1, Dívka 2, Chlapec 1, Chlapec 2 - Hudební výchovu žáci nemají rádi a nedomnívají se, že by pro ně byla důležitá. V hodinách je nic nebaví. Bavil by je zpěv, ale tomu se nevěnují. Zkoušeli paní učitelce navrhnout, aby při hodině zpívali. Vyučující jim však nevyšla vstříc. Samostatný výstup si připravuje pouze ten, kdo má na hodinu určen referát na konkrétní téma. Na hodiny hudební výchovy se netěší a není to pro ně příjemná změna oproti ostatním předmětům.

Učitel 4

Činnosti pan učitel přizpůsobuje podle atmosféry ve třídě a rozpoložení žáků. Výhodou, že vyučuje žáky i na jiný předmět, spatřuje v tom, že pokud budou žáci zlobit a dělat naschvály, může se jim pomstít diktátem. Žáci jsou si toho vědomi, takže jsou raději v klidu a snaží se spolupracovat. Při výuce však i přesto registruje více kázeňských problémů oproti např. českému jazyku. Na otázku, jaká bývá ve třídách atmosféra, odpověděl pan učitel jedním slovem: „hustá“. Zájem o předmět v obou třídách hodnotí velmi negativně.

8. A

Dívka 1 – Z činností ji nejvíce baví zpěv, kterého je ale v hodinách málo. Domnívá se, že by panu učiteli mohli navrhnout činnost, které by se v hodinách HV chtěli věnovat.

Dívka 2 – Nejoblíbenější činností z hodin HV jsou pro ni referáty. Nemyslí si, že by pan učitel přijal návrhy na činnosti od žáků.

Chlapec 1 - Nejraději v hodinách zpívá nebo poslouchá ukázky hudby. Nemyslí si, že by na ně pan učitel dal.

Chlapec 2 – Z hudební výchovy ho nejvíce baví zpěv. Kdyby vychytali příležitost, dalo by se panu učiteli navrhnout, co chtějí dělat.

Žáci jsou rádi, že je HV zařazena do osnov. Význam v ní spatřují pouze, pokud se hudbě budou v budoucnu dále věnovat – vyučovat HV, studovat konzervatoř, dějiny hudby. Samostatný výstup si připravuje pouze ten, kdo má zadaný referát. Na hodinu

HV se netěší, jelikož je to jejich poslední hodina (končí v půl třetí) a také proto, že vůbec nezpívají.

9. B

Dívka 1 – Je ráda, že je hudební výchova zařazena ve vzdělávání. Pro další rozvoj jí nepřijde důležitá. Oblíbenou činností je poslech hudebních ukázek.

Dívka 2 – Zařazení předmětu hudební výchova do vzdělávání schvaluje, ale v životě ji nepoužije. Oblíbenou činnost v hodinách HV nemá.

Chlapec 1 a Chlapec 2 – Se zařazením hudební výchovy do osnov souhlasí, ale v budoucnu ji potřebovat nebudou. Z činností, které jsou zařazeny v hodinách hudební výchovy, mají nejraději poslech.

Žáci mohou navrhnout panu učiteli činnosti, ale většinou je zamítne. Zejména pokud chtějí žáci zpívat. Samostatný výstup si nikdo ze spolužáků nepřipravuje, pokud nemá mít referát zadaný panem učitelem. Na hodinu hudební výchovy se netěší, ale oproti ostatním předmětům je to příjemná změna.

Shrnutí:

Základní škola, Hlinecká

Hodiny hudební výchovy žákům nijak nevadí. Pro osmou třídu není do budoucna tento předmět důležitý. Ve speciální třídě žáky hudební výchova baví, chtějí by se dále rozvíjet, ale jsou zde i tací, pro které HV není do budoucna důležitá. Nejoblíbenější činností ve speciální třídě je zpěv, v osmém ročníku je to rozmanitější – zpěv, poslech hudby, referáty, ale také nic. Žáci speciální třídy mohou navrhnout paní učitelce v rámci HV činnosti, kterým by se chtěli v hodině věnovat, v osmém ročníku tuto možnost zatím nezkoušeli, ale mají pocit, že by si to paní učitelka nenechala líbit. Na hodiny hudební výchovy si žáci sami nepřipravují žádný samostatný výstup. V osmém ročníku vystupují pouze s vypracovanými referáty zadanými paní učitelkou. Ve speciální třídě se na hodiny hudební výchovy vždy těší. Je to pro ně volnější hodina, kde nemusejí psát, zazpívají si a odpočinou si, nemusejí přemýšlet. V osmé třídě berou hodinu HV jako každou jinou. Necítí ani žádnou změnu, jelikož se věnují zejména teorii.

Vyučující se snaží dodržet strukturu hodiny podle příprav, které si připravují, ale dokážou přizpůsobit činnosti v hodině podle únavy či pozornosti žáků. Pociťují, že pro vzájemný vztah mezi učitelem a žáky je přínosnější, když třídu vyučují i na jiný předmět či ve třídě plní funkci třídního učitele. Atmosféru ve třídě cítí jako dobrou, ale učitelka „U1“ celkově hodnotí zájem o tento předmět v 8. A velmi negativně. Žáci podle ní nemají zájem o hudební výchovu. Oproti tomu žáci speciální třídy mají hudební výchovu rádi a vždy se na ni těší.

Základní škola, Malá Strana

Kromě sedmého ročníku jsou žáci rádi, že je HV zařazena v osnovách vzdělávání. Její význam a důležitost pro budoucnost však spatřují pouze v případě, že se budou hudbě dále věnovat – studovat konzervatoř či vyučovat HV. Z činností, zařazených do hodin hudební výchovy, mají žáci nejraději zpěv, poslech, práci na počítačích v multimediální učebně a poslech prezentace zpracovaného referátu. V sedmém a devátém ročníku se našli i tací, kteří nemají rádi žádnou činnost z hodin HV. Paní učitelce zatím žáci nezkoušeli navrhnout žádnou činnost, která by je bavila, kterou by se chtěli zabývat. U pana učitele zkouší dost často „škemrat“ o zařazení zpěvu do hodin, což však vyučující většinou odmítne nebo řekne: „když zbude čas na konci hodiny“ nebo „příště“. Žáci si nepřipravují samostatné výstupy, pouze vypracovávají referáty na zadané téma. Na hodiny hudební výchovy se většina žáků moc netěší, kromě žáků šesté třídy. Hodinu ale vidí jako volnější, odpočinkovou, takže pro většinu je to příjemná změna oproti předchozím či následujícím hodinám. Pro sedmý ročník hodiny hudební výchovy nejsou příjemnou změnou.

Činnosti v hodinách hudební výchovy přizpůsobují vyučující podle atmosféry ve třídě a rozpoložení žáků. Ve třídě mají oba učitelé lepší kázeň, jelikož vyučují žáky i jednomu z hlavních předmětů – českému jazyku. Atmosféra v hodinách je různá. Závisí na hodině, ve které se vyučuje nebo po jakém předmětu následuje, či jakému předchází. Zájem dětí o tento obor je podle vyučujících velmi malý.

5.4 Výsledky a závěry výzkumného šetření

Celkové zhodnocení z pohledu žáků:

Žáci souhlasí se zařazením HV do osnov. Je to pro ně volnější hodina. Většina žáků má kladný vztah k hudbě, zejména co se týče poslechu populární hudby. Pár jedinců se hudbě věnuje více – navštěvují Základní uměleckou školu. Své učitele HV většina tázaných žáků neoznačuje za odborníky v daném oboru. Se stylem výuky jsou přesto z větší části spokojeni, i když se najdou i věci, které by chtěli změnit. Většina dětí měla zájem o zařazení pohybových činností do hodin HV – zaujala je vůbec tato možnost, ale neuměly vyjádřit, co přesně by si představovaly, jakou formou by měl tanec či jiný doprovodný pohyb probíhat.

Celkové zhodnocení z pohledu učitelů:

Učitelé vyučují hudební výchovu již několikátým rokem, přestože tento obor mimo jedné vyučující nemají vystudovaný. Vyučování daného předmětu jim bylo přiděleno ředitelkou školy, jelikož nemá zatím aprobovaného vyučujícího a oslovení učitelé mají alespoň základní hudební vzdělání ze Základní umělecké školy (dále jen ZUŠ). Paní učitelky hrají na klavír či klávesy, pan učitel na kytaru. V hodinách využívají Orffovy rytmické hudební nástroje. Při hodinách se věnují písním napříč žánrovým spektrem podle osnov a na doplnění zařazují populární a oblíbené písně žáků. S žáky navštěvují koncerty či jiné hudební akce a pořady organizované školou. V hodinách ani jeden z vyučujících nezařazuje tanec či pohybovou činnost, přestože pohybová výchova je jednou ze složek hudební výchovy, která by v hodinách neměla chybět, jak uvádí Daniel.¹⁰¹ V hodinách se věnují zejména poslechu hudby, referátům a zkoušením. Vyučující mají přehled o tom, kteří žáci ze třídy navštěvují ZUŠ a mají přehled o hudebních žánrech, které žáci poslouchají. Vyučující mají v hodinách lepší autoritu, jelikož vyučují v dané třídě i jiný předmět (ČJ, M, Fy). Všichni vyučující mají kladný vztah k hudbě. Věnují se jí zejména v osobním životě, s rodinou a přáteli. Dalšímu studiu se v oboru nevěnují. Hudební výchova by podle učitelů měla přinést dětem kladný vztah k hudbě, seznámení se skladbami vážné hudby, všeobecný přehled o kultuře, dějinách hudby. Předmět HV je pro vyučující na stejné úrovni s ostatními výchovami – je mírněji hodnocen. Žáci jsou hodnoceni zejména z referátů a písemných

¹⁰¹DANIEL, L. *Metodika hudební výchovy*

testů z dějin či hudební nauky. Na vypracování ŠVP se podílela pouze vyučující speciální třídy, jelikož mají odlišné osnovy od základního vzdělávání. Jako oblíbené činnosti spatřují vyučující pěvecké činnosti, poslech, využívání audiovizuální technologie. Naproti tomu neoblíbenou složkou hodiny bývá teorie – dějiny, hudební nauka. Daniel ¹⁰²uvádí, že předmět hudební výchova se původně jmenoval zpěv. Toto označení tehdy vystihovalo i obsah předmětu. Zpěv by měl být součástí každé hodiny hudební výchovy. Přesto se však většina učitelů zpěvu vyhýbá a věnuje se mu jen minimálně. Atmosféra ve třídě bývá celkově dobrá. Záleží však na vyučovací hodině, ve které se HV vyučuje, dále na hodinách které předcházejí či následují (zda žáci psali písemnou práci a neuspěli nebo žáky čeká zkoušení, písemná práce atd.) Fedor se domnívá, že pro hudební výchovu jsou nejvýhodnější 3. nebo 4. vyučovací hodina. Zařazení hudební výchovy v poslední vyučovací hodině má na žáky dvojí dopad – únava x doznění emocí z poslechu hudby.¹⁰³ Na vybraných základních školách měly navštívené třídy hudební výchovu nejčastěji v odpoledních hodinách nejčastěji 5. vyučovací hodinu. Činnosti v hodině vyučující někdy přizpůsobují žákům – podle jejich rozpoložení, únavy, pozornosti. Vyučující na základních školách se shodli, že žáci o hudební výchovu nemají zájem, až na pár výjimek ve třídě. Vyučující ve speciální třídě je toho názoru, že žáky HV baví, těší se na ni.

Postřehy z pozorování

Základní škola, Hlinecká

V osmém ročníku byla hodina pestrá, pro žáky zajímavá. Nejdříve vyučující vyslechla připravené referáty, ke kterým si ostatní žáci připravovali dotazy, na které se daný přednášející žák snažil odpovědět. Další činností v hodině byl výklad hudebních dějin, který vyučující s přehledem přednesla a poté vypsala na tabuli nejdůležitější informace, které si žáci přepsali do sešitu. Během referátů i výkladu byl ve třídě naprostý klid. Žáci vše sledovali se zájmem. Poté se přesunuli do hudební třídy ke klavíru, kde se věnovali nejdříve poslechu hudební ukázky k probírané látce a poté pěvecké činnosti. Vyučující není zdařilá klavíristka, spíše začátečník, takže doprovod

¹⁰²DANIEL, L. *Metodika hudební výchovy*

¹⁰³FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*

písní jí dělal problém, ale žáci se nijak neposmívali, spíše ocenili snahu paní učitelky, že s nimi chce zpívat. Vytkla bych paní učitelce, že před zpěvem chyběla dechová cvičení a nebyly dodrženy zásady hlasové hygieny – např.: ve třídě byl těžký, suchý vzduch, žáci seděli v lavicích zkroucení. Začátek písně nebyl správně odpočítán. Paní učitelka zahrála celou píseň pouze instrumentálně a pak místo odpočítaného taktu řekla: „pozor – teď“. Celkově hodina splňovala složky i osnovy HV pro daný ročník.

Ve speciální třídě byla hodina na jiné úrovni. Hodina začala velmi chaoticky. Žáci jsou velmi neukáznění, drzí, nevychovaní. Vyučující nemá přirozenou autoritu, nebo spíš vůbec žádnou. Neumí si ve třídě sjednat klid a zaujmout děti. Paní učitelka navíc reaguje zbytečně na trapné a nevhodné dotazy a průpovídky žáků. Hodinu začala přehráním úryvku písně, kterou žáci zpívali minulou hodinu. Nikdo z dětí píseň nepoznal, nebo neměli zájem sdělit vyučující správnou odpověď. Paní učitelka si musela odpovědět sama. Rozdala žákům text písně a začala hrát doprovod. Žáci začali zpívat bez rozezpívání, dechových cvičení. Z celé třídy zpívají asi 3 děti. Vyučující se dále věnovala rozboru textu písně. Plynule přes jihočeský kraj přešli k dalším písním o jižních Čechách a nakonec k Bedřichu Smetanovi a jeho symfonické básni Vltava. Před poslechem ukázky si připomněli základní životopisné údaje o Bedřichu Smetanovi, jeho dílech a názvu cyklu symfonických básní. Vyučující se snaží pustit ukázku na magnetofonu, který ale nefunguje. Poté zkouší ukázku na CD přehrávači a nakonec přes PC na multimediální tabuli. Od poslechu Vltavy upustila a zkusila pustit CD s ukázkami hudebních nástrojů. Tentokrát byla vyučující úspěšná. Žáci však pro činnost vůbec nebyli zaujatí. Nebyli nijak motivováni. Hospitovaná hodina na mě působila velmi chaoticky.

Základní škola, Malá Strana

Paní učitelka vyučující HV v 6. a 7. ročníku pojala hodiny, které jsem měla možnost navštívit, zcela rozdílně. V šestém ročníku se věnovala hudební nauce, z níž psali žáci test a poté zařadila do hodiny „hudební kvízy“. Žáci sedmého ročníku se přesunuli do multimediální třídy, kde na počítačích vypracovávali test zadaný paní učitelkou. Odpovědi si mohli vyhledávat na internetu. Po vyplnění testu si mohli na internetu poslouchat muziku do sluchátek či si hledat informace o svých oblíbených hudebních interpretech. Atmosféra ve třídách byla velmi přátelská. Žáci poslouchali paní učitelku se zaujetím, úkoly plnili bez sebemenších poznámek. Vyučující žáky

motivovala získáním malé jedničky z kvízů. Velkou úlohu v hodinách měla přirozená autorita paní učitelky. Na žácích bylo vidět, že paní učitelku mají rádi.

Pan učitel své hodiny HV v 8. a 9. ročníku pojal stejně. Hodinu začal zkoušením vypracovaných referátů, pak se věnoval krátce výkladu a rozdál dětem úkol na doma – výpisky z knížky. Pro žáky se tato hodina od jiných vyučovacích hodin nijak nelišila – zkoušení, psaní, domácí úkoly. Žáci s hodinami nejsou spokojeni a dávají to najevo svým chováním při hodinách.

Závěry šetření

Z výsledků šetření byla diplomantka spíše zklamaná. Ale jedná se zejména o výsledky ze ZŠ Malá Strana, kde učitelé věnují veškerý čas referátům a psaní testů na úkor zpěvu, rozvoji kladného vztahu k hudbě, rozvoji rytmického cítění, intonace či poslechu hudby, což vidí Fedor jako zásadní chybu v hodinách hudební výchovy.¹⁰⁴ Nikterak se nesnaží o inovaci v hodinách, o zařazení zajímavých, neobvyklých aktivit v hodinách HV. Nesplňují ani požadavky osnov, jelikož v osnovách je zařazen zejména zpěv, teorie hudební nauky a základní informace z dějin hudby. Žákům je však předán pouze výklad dějin. V hodinách HV, jak uvádí Daniel, by se měly objevit všechny složky HV – zpěv s hlasovým výcvikem, intonací, rytmem a hudební teorií, hra na hudební nástroj, improvizace, hudebně pohybová výchova a poslech hudby.¹⁰⁵ V této základní škole se však objevuje pouze poslech a hudební teorie, ale pouze v malé míře. Žáci této školy se tudíž na hodiny hudební výchovy netěší a není to pro ně nijak příjemná změna, jelikož se v hodinách dočkají opět jen referátů, výpisků z učebnic, zkoušení či písemných testů. Z předmětu nevyzařuje žádná radost, nadšení pro daný obor. Tento způsob výuky žáky spíše demotivuje a nabádá k nepozornosti, vyrušování a nezájmu o obor. Učitelé do hodin nechodí s nadšením a elánem, spíše s osobním postojem „přežít hodinu a pryč“.

Na ZŠ Hlinecká je situace o něco lepší. Ale týká se to především testovaných tříd a učitelů. Celková situace na škole v oboru HV není nijak uspokojivá. Jelikož hlavní vyučující hudební výchovy, která má všechny ostatní třídy, kromě dvou zkoumaných, kde vyučují jiné učitelky, zcela nespĺňuje osnovy HV. Se spoluprací s diplomantkou nejdříve souhlasila a za dva dny, po domluvě hospitačních hodin,

¹⁰⁴FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*

¹⁰⁵DANIEL, L. *Metodika hudební výchovy*

spolupráci odmítla. Jako důvody uvedla, že není kvalifikovaná pro daný obor, že si v něm nevěří, že si nepřeje, aby se na ni diplomantka dívala, jak vyučuje, a že má v době výzkumu v plánu poslechnout muzikálu a to na několik hodin a ve všech ročnících. Čímž ale nesplňuje osnovy jednotlivých ročníků, jelikož muzikál se probírá zejména v sedmém ročníku a pouze okrajově je zmiňován v 6. a 9. ročníku. Pro sedmý ročník je vhodně zařazen, ale v ostatních ročnících by stačila krátká ukázka a základní zmínka o žánru a nejslavnějších muzikálech u nás či ve světě. Diplomantka byla tedy nucena oslovit zbylé dvě paní učitelky, které na škole vyučují hudební výchovu. S těmito učitelkami byla autorka spokojena. Vyučující zařazují do výuky jak pěvecké, rytmické, poslechové činnosti, tak teorii a nástin dějin hudby. Dalo by se vytknout, že v hodinách málo dbají na hlasovou výchovu a dechová cvičení, ale rozezpívání zařazeno je. Pro žáky je hodina pestrá, plná zajímavých činností.

ZÁVĚR

V teoretické části předkládané diplomové práce byla na základě odborné literatury nastíněna nejprve tematika základních kategorií hudební pedagogiky a kurikulárních dokumentů pro základní vzdělávání. V následujících kapitolách byly zpracovány didaktické zásady, styly výchovy a vyučovací metody v hudební výchově. Třetí část byla věnována definování hudebních schopností, dovedností a hudebně tvořivého myšlení. Autorka dále zdůraznila některé psychické aspekty ve vyučování daného oboru. Poslední kapitola teoretické části byla věnována hodině hudební výchovy. Zabývala se pak podrobněji její stavbou, souvislostmi daného oboru s průřezovými tématy, využitím učebních pomůcek a hodnocením v hodinách hudební výchovy.

Hlavním cílem praktické části bylo kriticky zhodnotit skutečné vyučování vzdělávacího oboru hudební výchova na dvou vybraných základních školách a konfrontace výsledků šetření s podstatnými momenty teoretické části. V dílčích cílech byla zkoumána problematika osobnosti učitele hudební výchovy, jeho teoretických a praktických předpokladů k vyučování daného oboru, hodnota a vztah pedagoga k danému oboru. Autorka se v dílčích cílech dále zabývala školním vzdělávacím programem jednotlivých škol se zaměřením na obsah hudební výchovy, pozorováním forem práce využívaných při hodinách hudební výchovy a motivovaností žáků k danému oboru.

Projekt diplomové práce byl navržen jako výzkum kvalitativní za použití nástroje polostandardizovaného rozhovoru, ke kterému diplomantka měla připravené otázky (viz. přílohy) a doplňovala je dle předchozí odpovědi tázaného. Velmi přínosná byla technika vlastního pozorování. Autorce napomohla i skutečnost, že v jedné ze škol vykonávala při svém studiu praxi v oboru hudební výchova a měla možnost se více seznámit s děním ve škole i s jednou z vyučujících.

Z provedeného výzkumu na uvedených základních školách vyplývá, že učitelé:

- nejsou aprobovaní, s výjimkou jedné z vyučujících
- své znalosti v oboru získali v dětství na Základní umělecké škole; aprobovaná vyučující na Pedagogické fakultě
- hudbě se věnují i ve svém volném čase, je jejich koníčkem

- při zpěvu své žáky doprovází na klavír či klávesy, kromě pana učitele, který s dětmi vůbec nezpívá a pokud někdy, tak za doprovodu kytary
- z větší části do hodin nepřinášejí žádné nové techniky, zajímavosti a spíše se snaží danou hodinu nějak „přežít“
- na ZŠ Malá Strana se k výuce hudební výchovy staví učitelé spíše negativně – mají vystudovanou jinou aprobaci a vyučování Hv jim bylo přiděleno ředitelkou školy; na ZŠ Hlinecká je situace lepší – jedna z vyučujících má vzdělání v oboru a druhá se žákům snaží předat co nejvíce, přestože hudební výchova není jejím oborem.
- se nepodíleli na přípravě Školního vzdělávacího programu pro obor hudební výchova; pouze vyučující ve speciální třídě, ale s odlišnostmi oproti základnímu vzdělávání
- v hodinách velmi často zařazují referáty, poslech hudby, výklad dějin a hudební nauky. Zpěvu se učitelé vyhýbají především na ZŠ Malá Strana. Na druhé škole se snaží vyučující o zařazení všech složek hudební výchovy.
- nezařazují do hodin skupinovou práci
- mají přehled o hudebním životě svých žáků
- autoritu v hodinách hudební výchovy hodnotí jako lepší, pokud v dané třídě vyučují i jiný předmět – např. český jazyk nebo matematiku, či pokud jsou ve třídě na pozici třídního učitele
- význam hudební výchovy spatřují pro děti v získání kladného vztahu k hudbě, seznámení se se skladbami vážné hudby, v získání všeobecného přehledu o kultuře, v možnosti navštěvování kulturních hudebních akcí
- žáky hodnotí mírněji oproti hlavním předmětům jako je například český jazyk
- hodnotí zejména teorii formou písemné práce a slovní zkoušení referátů na zadané téma
- zpěv na vybraných školách není klasifikován vůbec – ani ve dvojicích či skupinově
- vnímají atmosféru ve třídě jako celkově dobrou
- činnosti v hodinách hudební výchovy občas přizpůsobují momentálnímu rozpoložení a psychickému stavu žáků

- se shodli, že žáci o hudební výchovu jeví velmi malý zájem, spíše se k ní staví negativně; vyučující ve speciální třídě vidí situaci jinak – na její hodiny se žáci těší a užívají si je

Z výsledků výzkumu bylo dále zjištěno, že žáci:

- mají kladný vztah k hudbě zejména v oblasti poslechu populární hudby
- se na hodiny hudební výchovy nemusejí doma učit, pouze vypracovávají zadané referáty
- o zavedení sboru na škole ve většině případů nemají zájem
- své učitele nevidí jako odborníky v oboru hudební výchovy
- mají zájem o zařazení pohybové výchovy do hodiny, ale neví, v jaké formě
- postrádají v hodinách zpěv
- nejsou dostatečně motivováni k další činnosti v rámci hodiny hudební výchovy
- se na hodiny daného oboru netěší, není pro ně příjemnou změnou, jelikož se věnují zejména teorii a referátům

Hodina hudební výchovy:

- je v rozvrhu zařazena ve většině případů v odpoledních vyučovacích hodinách – žáci jsou unavení, někteří už se těší na oběd, už se těší ven
- neobsahuje všechny patřičné složky – zejména na základní škole Malá Strana chybí zpěv s hlasovým výcvikem, rytmem, intonací a hudební teorií, hra na hudební nástroje, improvizace a hudebně pohybová výchova
- před zpěvem nejsou zařazena dechová a artikulační cvičení
- na základní škole Malá strana chybí hudební místnost s klavírem, hudební výchova je vyučována v běžných třídách

Domnívám se, že hlavní i dílčí cíle práce byly naplněny. Práce by mohla být přínosem pro začínající učitele či pro studenty pedagogické fakulty oboru hudební výchova. Zajímavé by bylo srovnání výsledků s případným výzkumem provedeným na základních školách krajského města.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BLAŽKOVÁ, O., LIŠKOVÁ, Y. *Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínající učitele*, 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010, s. 91. ISBN 978-80-7368-893-6.
2. DANIEL, L. *Metodika hudební výchovy*, 2. vyd. Ostrava: MONTANEX, 1992, s. 105. ISBN 80-85300-98-2
3. DUŠEK, B. *Úvod do hudební psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Pedagogická fakulta v Plzni, 1972. s. 92.
4. DUZBABA, O. *Vybrané kapitoly z hudební pedagogiky a didaktiky hudební výchovy*, Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2004, s. 56. ISBN 80-7290-165-6
5. FEDOR, V., KOULA, V., VRCHOTOVÁ – PÁTOVÁ, J. *Metodika hudební výchovy v 6. – 9. ročníku ZDŠ*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969, s. 162.
6. FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*, Praha: Portál, 2003, s. 384. ISBN:80-7178-626-8
7. HOLAS, M. *Hudební pedagogika*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Hudební fakulta, 2004. s. 125. ISBN 80-7331-018-X
8. HOLAS, M. *Malý slovník základních pojmů z hudební pedagogiky a hudební psychologie*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2001. s. 75. ISBN 80-85883-79-1
9. HOLAS, M. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*, Praha: Akademie múzických umění v Praze, 1998. ISBN 80-85883-27-9

10. HOLAS, M. *Úvod do hudební psychologie*, 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1990, s. 125.
11. KANTOR J., LIPSKÝ, M., WEBER, J. a kol.: *Základy muzikoterapie*; Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a. s., 2009, s. 296. ISBN 978-80-247-2846-9
12. KOHOUTEK, R. a kol. *Základy pedagogické psychologie*, Brno: Akademické nakladatelství s. r. o. Brno, 1996, s. 184. ISBN 80-85867-94-X
13. LÝSEK, F. *Metodika hudební výchovy v 1. – 5. ročníku ZDŠ*, 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, s. 200.
14. MAZUREK, J., STIBOROVÁ, Z. *Kapitoly z hudební psychologie*, 1. vyd. Ostrava: Pedagogická fakulta v Ostravě, 1988, s. 159.
15. MICHEL, P. *O hudebních schopnostech a dovednostech*, Praha: Supraphon, 1967, s. 160.
16. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha*, Praha: Tauris 2001. ISBN 80-211-0372-8.
17. *Psychologické aspekty hudební výchovy (ontogeneze, diagnostika, muzikoterapie)*, sborník příspěvků 5. ročníku Olomouckých jarních muzikologických konferencí, Olomouc 2001; Univerzita Palackého v Olomouci Pedagogická fakulta
18. SEDLÁK, F. *Základní hudební psychologie*, 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství Praha, 1990. ISBN 80-04-20587-9
19. STŘELEČEK, S. *Studie z teorie a metodiky výchovy I*, 2. vyd. Brno: Katedra pedagogiky Pedagogické fakulty MU v Brně, 2004. s. 155. ISBN 80-86633-21-7

20. VOBORNÍK, B. *Kapitoly z hudební pedagogiky*, České Budějovice: Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, katedra hudební výchovy, 1979, s. 38.

Internetové zdroje:

- <http://is.muni.cz/el/1451/podzim2007/d015/PDS_metody.pdf?fakulta=1451;obdobi=3783;kod=d015>.
- CHLUĐILOVÁ, I. *Sociologické metody*. Dostupné z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=102&lst=116>>.
- *Průřezová témata*. Dostupné z WWW: <<http://www.prurezovatemata.cz/Cojsoupr%C5%AF%C5%99ezov%C3%A1t%C3%A9mata.aspx>>.
- *Průřezová témata – Environmentální výchova*. Dostupné z WWW: <<http://www.prurezovatemata.cz/Methodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/Environment%C3%A1ln%C3%ADv%C3%BDchova.aspx>>.
- *Průřezová témata - Mediální výchova*. Dostupné z WWW: <<http://www.prurezovatemata.cz/Methodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/Medi%C3%A1ln%C3%ADv%C3%BDchova.aspx>>.
- *Průřezová témata - Metodika výuky*. Dostupné z WWW: <<http://www.prurezovatemata.cz/Methodikav%C3%BDuky.aspx>>.
- *Průřezová témata - Multikulturní výchova*. Dostupné z WWW: <<http://www.prurezovatemata.cz/Methodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/Multikulturn%C3%ADv%C3%BDchova.aspx>>.
- *Průřezová témata – Osobnostní a sociální výchova*. Dostupné z WWW: <<http://www.prurezovatemata.cz/Methodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/Osobnostni%26Socialni%26v%C3%BDchova.aspx>>.

ezov% C3% BDcht% C3% A9mat/Osobnostn% C3% ADasoci% C3% A1ln% C3% ADv% C3% BDchova.aspx>.

- *Průřezová témata – Výchova demokratického občana.* Dostupné z WWW: <<http://www.prurezovatemata.cz/Methodikav%C3%BDukypr%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/V%C3%BDchovademokratick%C3%A9hoob%C4%8Dana.aspx>>.
- *Průřezová témata – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.* Dostupné z WWW: <<http://www.prurezovatemata.cz/Methodikav%C3%BDukyp r%C5%AF%C5%99ezov%C3%BDcht%C3%A9mat/My%C5%A1len%C3%AD vevropsk%C3%BDchaglob%C3%A1ln%C3%ADchsouvislostech.aspx>>.
- *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2012-12-17]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.
- SLAVÍKOVÁ, M. *Didaktika hudební výchovy.* Dostupné z WWW: <http://www.zcu.cz/fpe/khk/Pro_studenty/.../materialy_didaktika_1.doc>.

SEZNAM PŘÍLOH

- č. 1 Otázky do rozhovoru – pro žáky
- č. 2 Otázky do rozhovoru – učitele

PŘÍLOHY

příloha č. 1: **OTÁZKY K ROZHOVORU - PRO ŽÁKY**

Dílčí cíl č. 1:

1. Máš rád(a) hudební výchovu?
2. Jste spokojeni s tím, jak pan učitel vyučuje HV?
3. Co tě v hodinách hudební výchovy baví?
4. Co tě v hodinách HV nebaví, co ti vadí?
5. Co bys přivítal(a), kdyby se objevilo v hodinách hudební výchovy?
6. Je pro vás vyučující odborníkem – pánem svého oboru? Je ve svých požadavcích náročný?
7. Co učitel v hudební výchově hodnotí?
8. Musíš se na hodiny hudební výchovy doma učit, či jinak připravovat?
9. Je ve škole pěvecký sbor?
 - a. *Pokud ano – navštívujete ho? Baví Vás žánr, na který se sbor zaměřuje?*
 - b. *Pokud ne – měli byste o školní sbor zájem? Chtěli byste se v rámci školy nějak hudebně projevit? (akademie, program pro mladší ročníky)*

Dílčí cíl č. 2:

- Jaký má podle vás pro pana učitele HV význam ve srovnání s ostatními předměty – je stejně důležitý?

Dílčí cíl č. 3:

- Vymyslíte něco, co by vám v osnovách předmětu HV chybělo? (současná hudba,...)

Dílčí cíl č. 4:

1. Byla dnešní hodina HV, která právě skončila, obvyklou hodinou, nebo se něčím lišila?
2. Čemu je věnováno nejvíce času ve vyučování předmětu?
3. Pracujete při hodinách hudební výchovy i ve skupinách?

4. Zařazuje vyučující do hodin hudební výchovy i pohybové aktivity, tanec?

Dílčí cíl č. 5:

1. Jste rádi, že je předmět HV ve vzdělávání zařazen? Myslíte si, že je pro vás nějak důležitý, užitečný?
2. Co vás v hodinách HV nejvíce baví?
3. Můžete panu učiteli navrhnout činnosti, které vás baví a zajímají? (navrhnout písně, které byste chtěli zpívat,...)
4. Připravujete si někdo z vaší třídy nějaký samostatný výstup, aktivitu v hodině HV?
5. Těšíte se na hodinu HV? Je to příjemná změna oproti předešlým hodinám? (Proč?V čem?)

Dílčí cíl č. 1:

- Jaká je Vaše aprobace?
 - Jak dlouho vyučujete hudební výchovu? (v minulosti – na jiné škole, stupni,...)
- Kde jste získal(a) potřebné vzdělání k oboru? (včetně dalšího vzdělávání – tzn. ZUŠ, kurzy, semináře, muzikoterapie,...)
- V čem spatřujete význam tohoto předmětu?
- Na jaký hudební nástroj, kterým doprovázíte hodiny HV, hrajete?
 - Na jaké nástroje doprovázíte žáky?
 - Jaké nástroje využíváte při hodinách HV?
 - Na jaké další hudební nástroje hrajete?
- Jaké aktivity zařazujete do svých hodin, snažíte se o inovaci?
 - Jaké písně zpíváte s žáky – jaký žánr?
 - Zařazujete do hodin tanec? Proč?
 - Jaké akce v rámci předmětu navštěvujete?
 - Zařazujete do hodin HV poslech? V jaké formě?
 - Využíváte v hodinách Orffovy nástroje? – rytmický doprovod žáků
 - Zkoušíte v hodinách vícehlas?
- Máte představu, jak hudebně žijí Vaši žáci? Co poslouchají?
- Máte přehled o tom, kolik dětí ze třídy je hudebně aktivních?(ZUŠ,..)

Dílčí cíl č. 2:

- Je obor hudební výchova Vaší původní aprobací? Či Vám bylo vyučování tohoto předmětu přiděleno? (proč?)
- Vyučujete v těchto třídách i jiné předměty? Pokud ano - „ošidil“ jste někdy HV na úkor jiného předmětu, ve kterém jste např. nestíhali dobrat látku?
- Kladete spíše důraz na výsledky vzdělávání – znalosti - nebo na vybudování kladného vztahu k hudbě?
- Snažíte se rozvíjet tvořivost žáků, např. samostatnou, skupinovou práci?

- Myslíte si, že je zařazení oboru HV do osnov na tomto stupni důležité a přínosné? V čem?
- Jaký má podle Vás obor HV význam ve srovnání s ostatními předměty – je stejně důležitý?
- Jaký je Váš vztah k hudbě? Je Vaším aktivním koníčkem?
- Jak probíhá zkoušení a klasifikace?
- Věnujete se dalšímu vzdělávání?

Dílčí cíl č. 3:

- Podílel jste se na vytváření ŠVP? Je v něm podle Vás něco specifického pro Vás a Vaši školu v oblasti hudební výchovy?

Dílčí cíl č. 4:

- Je skladba dnešní hodiny stejná jako hodin ostatních? Střídáte zařazené činnosti?
- Které činnosti jsou podle Vás v dané třídě oblíbené a které naopak?
- Věnujete některým z nich větší časovou dotaci, popř. některé záměrně vynecháváte?

Dílčí cíl č. 5:

- Dodržujete striktní posloupnost činností v rámci hodiny, či zařazujete aktivity dle patrné aktuální atmosféry ve třídě (např. únavy, vzrušení...)?
- Myslíte si, že je v hodinách HV pro práci a vzájemný vztah mezi vyučujícím a žáky přínosnější, pokud třídu vyučujete i na jiný předmět (některý z hlavních)?
- Registrujete více kázeňských problémů při výuce tohoto předmětu? Jaká bývá atmosféra ve třídě?
- Jak hodnotíte v této třídě zájem o vyučování daného oboru?

ANOTACE

Autor: Barbora Roznerová

Katedra pedagogiky a psychologie. Pedagogická fakulta.

Název práce: Jak se reálně učí hudební výchova na druhém stupni základní školy

Vedoucí práce: PhDr. Marta Franclová

Počet znaků: 144 287

Počet příloh: 2

Počet použitých zdrojů: 32

Klíčová slova: hudební výchova, hudební schopnosti a dovednosti, učitel, vnímání a prožívání, hodina hudební výchovy

Anotace: Diplomová práce pojednává o problematice vyučování hudební výchovy na druhém stupni základní školy. Teoretická část práce obsahuje kapitolu zabývající se hudební pedagogikou jako teoretickým základem hudební výchovy. Další kapitoly uvádí prostředky hudební pedagogiky a problematiku psychologických hledisek hudebních činností. Poslední kapitola teoretické části je věnována hodině hudební výchovy. Praktická část představuje jednotlivé učitele a žáky, podává jejich pohled na výuku hudební výchovy a přináší jejich stanoviska k jednotlivým řešeným cílům.

ABSTRACT

Author: Barbora Roznerová

Department of Paedagogy and Psychology. Paedagogical Faculty.

Title: The Real Way of Teaching Music at the Upper Primary Schools

Supervisor: PhDr. Marta Franclová

Number of strokes/letters: 144 287

Number of appendices: 2

Number of sources used: 32

Key words: music educations, musical skills, teacher, perception and experience, music lessons

Annotation: This thesis deals with the theme of teaching music lessons at the upper primary schools. The theoretical part of the thesis contains a chapter dealing with the paedagogy of music as a theoretical basis for music education. The following chapters provide resources for music education and problems of psychological aspects of music-related activities. The last chapter of the theoretical part is devoted to a concrete music lesson. The practical part introduces individual teachers and students, giving their view of teaching music and bringing their opinions on particular goals solved.